

SÜTŐ ANDRÁS

Advent a Hargitán

SZÍNJÁTÉK KÉT RÉSZBEN

Arvai Réka } Kisréka }		KUBIK ANNA
Zetelaki Gábor		FUNTEK FRIGYES
Bódi Vencel		SINKOVITS IMRE
Mária, Bódi lánya		GÖTZ ANNA
Zetelaki Dániel		AGÁRDI GÁBOR

Zene: ORBÁN GYÖRGY

Díszlettervező: BAKÓ JÓZSEF

Koreográfus: PESOVÁR ERNŐ

Jelmeztervező: SCHÄFFER JUDIT

Játékmester: BODNÁR SÁNDOR

**A rendező munkatársa: HÁY
ANDREA**

Rendező: SÍK FERENC

Ősbemutató: 1985. december 20-án a Nemzeti Színházban

SÜTŐ ANDRÁS

Advent a Hargitán

SZÍNJÁTÉK KÉT RÉSZBEN

SZEREPLŐ SZEMÉLYEK:

ÁRVAI RÉKA
ZETELAKI GÁBOR
BÓDI VENCEL
MÁRIA, BÓDI LÁNYA
ZETELAKI DÁNIEL

KISRÉKA, ÁRVAI RÉKA LÁNYA
KÁNTÁLÓ ÉS TÁNCOS LÁNYOK,
SZÉKELY FÉRFIAK
ÉS NŐK, ZENÉSZEK

*(Árvai Rékát és Kiskékát egyazon
személynek kell játszania.)*

DAL

Jégmadár, jégmadár
piros fejű kék madár!
Ha szárnyad volt, jégmadár,
gyalogoshoz mért álltál?

Jégmadár, jégmadár,
párkereső kismadár!
Ha szárnyad volt, jégmadár,
gyalogoshoz mért álltál?

Jégmadár, jégmadár,
hóterelő kék madár!
Ha szárnyad volt, jégmadár,
gyalogoshoz mért álltál?

Jégmadár, jégmadár,
jégolvasztó kis madár!
Ha szárnyad volt, jégmadár,
gyalogoshoz mért álltál?

Jégmadár, jégmadár,
párjavesztett kis madár!
Ha szárnyad volt, jégmadár,
gyalogoshoz mért álltál?

Jégmadár, jégmadár!
Jégmadár, jégmadár...

ELSŐ RÉSZ

(Bódi Vencel boronaháza a Hargitán, a Kicsi Romlás nevű szurdok fejeinél. A ház — a hegyi házaktól eltérőleg — csupa ablak, és kint csupa hó. Hőfalak, hótornyok, hóhullámok, szélfútt csipkés tarajok. Hópárnás, hódunnás, szárnyas nagy fenyőfák, és az ereszen méteres jégcsapok halványkék orgonája. Ha fúj a szél: ez az orgona megszólal, de vijjog, süvölt és hörög is némelykor. A ház sarkától kezdődőleg jobb oldalt szédítő sziklahasadék: A Nagy Romlás, ugyancsak hóval borítottan. A lakás előterében Bódi Vencel műhelye és nappali tartózkodó helye. A falon vázlatos méretekből hat kovácsolt, színes lámpa, továbbá: szarvasagancs, kitömött fajdkakas, szalonka, meg egy vadászfegyver. Nyitott kandalló, asztal, kanapé, heverő, feldíszítetlen karácsonyfa. A háttérben Bódi hálószobája. Aki bal oldalról jön: a Kicsi Romlás kaptató ösvényén jut a ház bejáratához. Amikor a függöny fölmeleg, Csudalátó Dániel és Bódi Vencel a Kicsi Romlás kaptató ösvényén igyekszik a ház bejáratához, miközben nyomásznak is, meg-megállva, sőt időnként nekitérdepelve.)

BÓDI: Azért ezt az egyet nehezen hiszem el, Dániel. Legyen bár a neved Csudalátó, akkor is azt mondom: erősen hozzá lódtítottál.

DÁNIEL: Becsületatyáuristenemre!

BÓDI: Pssst!

DÁNIEL: Ha nem hiszed el nekem, aki a halálból támadtam föl, kérdezd meg Antalt...

BÓDI: Szent Antalt?

DÁNIEL: Stég Antalt. Becsületatya...

BÓDI: Pssst. Másodjára is meg akarsz halni? Itt a Nagy Romlás a fejed fölött és kiabálsz.

DÁNIEL: Régebben lehetett. Csak lövöldözni nem lehetett.

BÓDI: Most már egyiket sem lehet.

DÁNIEL: Hát akkor mit lehet?

BÓDI: Mindent azonkívül, amit nem lehet. (Távoli hósuvas hangja.) Hallottad?

DÁNIEL (keresztet vetve): Omlástól és kísértéstől ments meg Uramisten minket.

BÓDI: Nem mondtad, hogy a kiabálás kísértésétől.

DÁNIEL: Tudja ő, minek a jogát vette el tőlünk.

BÓDI: Akkor ahhoz tartsd magad! (Látván, hogy Dániel köhögni akar.) A sapkádba. A sapkádba!

DÁNIEL (beleköhög a sapkájába, miközben távolról farkasvonítás hallik): Hát nekik szabad?

BÓDI: Farkasok. Nekik nincs sapkájuk. S aztán hogy volt?

DÁNIEL: Hát amikor a lány, ez a Réka, madárrá változott, ahelyett, hogy Stég Antalnak a vállára vagy a kalapjára szállt volna, gyalogosan folytatta a legény oldalán az útját. Onnan beszélt föl hozzá a hóból. Az, Mózesként a hegyről, le-le szólt neki, de messzecke voltam, nem értettem a szavukat.

BÓDI: Milyen madár volt?

DÁNIEL: Nem volt nagyobb a menyecske-madárnál. Mint az ott, né!

BÓDI: Halkabban, a jó istenit az anyádnak! Nem azt kértem: mekkora volt. Hanem, hogy milyen volt?

DÁNIEL: Ügyes, eleven mozgású. Később a nyomát is megnéztem a vadőr vasalt bakancsának a nyoma mellett. Kicsi, nyakba való fehér kereszt volt a lába nyoma. Tip-top-tip, míg a másik supp-supp.

BÓDI: Tip-tip-supp. A színét mondd, ember!

DÁNIEL: Ahogy kivehettem a szikrázó fehérségben: kékes volt. Azúrkék, zöld fuvintással, a feje pedig, ahogy oldalról láttam: piros, kék és fehér.

BÓDI: A csőre?

DÁNIEL: Nagyocska. Úgy tetszett: nem énekre, inkább kapásra termett.

BÓDI: Milyen kapásra?

DÁNIEL: Mindenre, ami kedve szerint való.

BÓDI: Értem. És a feje is nagyobb volt, mint a menyecske-madaré. Csíkos kendő lehetett a kontyán.

DÁNIEL: Eltaláltad.

BÓDI: Jégmadár volt. Rékából jégmadár lett. Csakhogy itt van, ami a hozzálóditás.

DÁNIEL: És az mi lenne?

BÓDI: Hogyan mehettek ők gyalogosan egymás mellett?

DÁNIEL: Úgy, hogy Antal folyvást lassított, Réka, vagyis a jégmadár serényen aprított mellette. Úgy beszélgettek. Ebből csak annyit hallottam, a madárnak egy gyöngé kiáltását: hová viszel engem, Antal? Hová viszel engem?

BÓDI: Hová vihette?

DÁNIEL: Ez az, amit egyelőre nem lehet tudni.

BÓDI: Mert hihetetlen, amit mon-

dasz. Hogy a madár gyalogosan ment volna Stég Antal mellett. A madár a nagy hóban nem szeret gyalogolni, és kiváltképpen a jégmadár. Annak mindenképpen föl kellett volna szállnia a Stég Antal vállára, vagy a kalapjára. Réka nem az a természet, hogy ne repülne, ha egyszer szárnya van.

DÁNIEL: Nem repült. Esküszöm neked, hogy gyalogolt. És itt van rá a bizonyíték. Látod ezt a nyomot?

BÓDI: Abbizony.

DÁNIEL: Supp, suppp! Ez a Stég Antalé. És látod ott mellette a nyakba való, kicsi fehér keresztcskét? Ti-tip-tip, a jégmadaré.

BÓDI: Ha nem egyéb: igazad van.

DÁNIEL: De lássuk, hová vezet? Vencel komám! A házad felé vezet.

BÓDI: Az én házam felé. Ezt az egyet nem gondoltam volna. Nézzük csak. *(Négykézláb másznak a nyomok mentén a ház bejárata felé.)*

DÁNIEL: Itt a vége. Itt történt valami. Nézd, a madár nyoma megszakadt. Igen, itt a dulakodás nyoma, Stég Antal megcsúszott, a madár szökdécselt néhányat, és aztán vége.

BÓDI: Elrepült volna?

DÁNIEL: Megfogták.

BÓDI: Vajon?

DÁNIEL: Megfogták és bevitték a házba.

BÓDI: Melyik házba?

DÁNIEL: Melyik házba. Kétórányi járásra vagyunk a falutól, közöttünk csak az isten és a Nagy Romlás, köröttünk csupa vadon és farkasordítás, ő meg azt kérdi: melyik házba. Isten házába kellett volna. Tisztességes ember oda viszi a mátkáját, Réka pedig gyűrés menyasszonya volt Stég Antalnak. De nem oda vitte, Vencel! Hanem ide, a te házába! És ha lehetséges: ne viselkedj fehérnép módra.

BÓDI: Én. Fehérnép módra. Én, aki azzal az egy szál kicsi fejszével hét medvét megöltem. Fehérnép módra. Ezt mondd még egyszer.

DÁNIEL: Psszt. Ne romolj, ember! Nem a bátorságodat vontam kétségbe. Azt mondtam, hogy akár a fehérnépek: csak arra emlékezel, amire akarsz. A többit elfelejtetted.

BÓDI: Mit felejtettem én el?

DÁNIEL: Hogy a jégmadarat ide vitték be, a te házába.

BÓDI: Az nincs elfelejtve. Csakhogy nem vitték, hanem hozták. Én ugyanis a puliszkát kevertem éppen, amikor Stég Antal bekopogtatott. Rékát hozta az ölében. De több kérdésed ne legyen. Ami ezután történt: a kettejük dolga.

DÁNIEL *(hangosan)*: A kettejüké?

BÓDI: Psszt! A kettejüké. Ki másé lenne még?

DÁNIEL: Jól tudod, Vencel. A fiamé. Gábor fiamé.

BÓDI: Ő már kiesett ebből a bölcsöből.

DÁNIEL: Tudod ugye, hogy gyermekkoruk óta szeretik egymást?

BÓDI: A gyermekkori szerelem olyan, mint a cigánypurdé, mint a májusi tél. Az csak jön és megy.

DÁNIEL: Ez nem olyan volt. Tudod, Vencel, hogy az én Gábor fiam egyszer már meghalt volt e miatt a ... jégmadár miatt?

BÓDI: Tudom.

DÁNIEL: Tizenöt éves volt akkor. Utolsó pillanatban vágtam el az akasztó kötelet. Űristen, hogy elvertem akkor azt a szegény gyermeket. Tudtad ezt?

BÓDI: Hogyne tudtam volna. De miért vallatsz te most engem?

DÁNIEL: Amiért ezt a jégmadárnyomot is. A való helyzetnek ismerete végett. Mert a fiam se nem lát, se nem hall. Az most egy dürgő vadpáva. Csak énekel, énekel és rázza a szárnyait. De mi lesz ebből, Vencel, ha Gábor megtudja, hogy a jégmadarat Stég Antal ide bevitte? Azt csak én tudom, aki egyszer már ugyancsak meghaltam.

BÓDI: Szerencsére másodnapra feltámadtál.

DÁNIEL: Harmadnapra.

BÓDI: Megint hozzá lódítasz. Másodnapra.

DÁNIEL: Nem úgy volt; én azt pontosabban tudom. Csak harmadnapjára kezdett el a szű percegni.

BÓDI: Hol percegni?

DÁNIEL: Hát a koporsódeszkában. Fene a belüket. Ilyen deckát adtak.

BÓDI: Maradjunk az igazságnál. Tudom, szereted a halálot napjait szaporítani. De másodnapon te már feltámadtál.

DÁNIEL: Harmadnapon volt, de nem vitatkozom veled. Mindenki tudja a magáét. Te a tiedet a tengerre menekült lányoddal, a zúzmarás magányoddal, én a harmadnapon

- észlelt szúpercegéssel és az egy szál fiammal, aki most újra Réka kezét fogja, s látván őket, megfagy bennem a vér, mert a Nagy Romlás peremén sétálnak. De mondom: én a koporsódeckában a szúpercegést csak harmadnapon észleltem a rettentő csendben.
- BÓDI: Mesebeszéd. Én jobban emlékszem. Január hetedikén, csütörtökön jött a híre, hogy téged megütött a nagy fa. Én nyolcadikán, pénteken mentem be a faluba sötét vásárolni. Pontosan déli tizenkét órakor. Hát akkor ültél fel, néztél körül, s kérdezted a gyászolókat: ti miért nem sírtok? Mert kifogytak már a sírásból.
- DÁNIEL: Ha épp akkor vásároltad a sötét ügy legyen. De én azt kérdeztől: miért adtál szállást Stég Antalnak és a jégmadárnak?
- BÓDI: Mert kötelességem. Aki ide bekérdezik, azt nem zavarhatom ki a farkasok közé. Így van-e?
- DÁNIEL: Így van. És rosszul van. Nem kellett volna. Mária lányodra gondolhattál volna. Így vitték el őt is a tengerre. Mi lesz ebből, ha megtudja Gábor?
- BÓDI: Seperjük el a nyomokat.
- DÁNIEL: Vannak elseperhetetlen nyomok is, Vencel. *(Kiáltva.)* A fiamnak ártottál, Vencel! *(Hósuvasadás. Bódi befogja Dániel száját, aki ezután suttogva folytatja.)* A fiamnak ártottál vele. Istennem, ki fogja most már ezt helyrehozni? Ki fogja? Ábból még semmi baj, sem lehetett volna, látod, hogy egymás mellett haladt ez a két nyom. Egyik a Stég Antalé, a másik: tip-tip-tip, akár egy nyakba való fehér keresztcske: az én fiam-jégmadaráé. De most már, hogy itt vége szakadt a madár nyomának: a bűnhöz büntársul szegődtél, Vencel. Nem mondanám ezt neked, ha nem lennék újra tele félelemmel. Mint amikor fejemnél meghallottam a szúpercegését. Valami késűl — és nem javunkra, Vencel.
- BÓDI: Miből gondolsz?
- DÁNIEL: Hogy ennek a madárnak a nyoma megszakadt itten. És egyebekből is. A kutyámnak elvitte valaki a hangját. Este még gyönyörűen orgonált a holdra. Csiksomlyón szebbet nem hallani. Mikor a szél azt a hangot a ház körül meghordozta, vagy elvitte messzire
- Zeteváraljára: valami kicsi nyugalmat éreztem. Ilyen lehetett, hallod. *(A jégcsapokon a szél játszik.)*
- BÓDI: Jól ismertem a kutyád hangját.
- DÁNIEL: És most ellopta valaki. Mondják, hogy Zeteváralján halottak ilyen hangot. Oda el fogok menni. Hát gondold el: nincs semmi hangja a kutyának.
- BÓDI: Bizonyos, hogy történik valami. A medvék nem alusznak. Eljött a nagy tél és nem alusznak. Fényes nappal is bejönnek ide az istállóig, szimatolnak csendőrök módjára, nyertetik a lovamat. Az álmukat ugyancsak ellopta valaki. Hazafelé menet eszedbe ne jusson énekelni.
- DÁNIEL: Azt én már régen elfelejtettem.
- BÓDI: A Nagy Romlás aljában az Istennek se válaszolj, ha netán szólítana. Mert ő is csak próbát tesz velünk. Melyikünk ahogy kinyitja a száját: ereszti ránk a suvadást. Nem tudom, hogy vele is mi történik.
- DÁNIEL: Az Istennel?
- BÓDI: Valamiért ő is megzavarádott.
- DÁNIEL: Sok baja van a kormányzással.
- BÓDI: Mert kormányoz egyfelé, s a világ megy másfelé.
- DÁNIEL: Főhet a feje, annyi bizonyos.
- BÓDI: Azért jobban is vigyázhatna reánk. S a lányainkra főleg.
- DÁNIEL: Hét Isten legyen, aki rájuk vigyáz. Mindahánynak túljárnak az eszén. Áldott karácsonyt, Vencel.
- BÓDI: Aztán ne haragudj, ha vétettem valamit. Én sose tudhatom itt, kinek vagy minek adok szállást. Nagy hegyi tolvajnak-e, vagy tiltott szerelemnek. Ha egyszer a hófergetegből, farkasüvöltésből kopognak reám: el nem zárkozhatom. Meg aztán mindig azt gondolom: a lányom jött, Mária.
- DÁNIEL: Egyszer ő is megjön.
- BÓDI: Az már sohasem.
- DÁNIEL: Míg élünk, remélünk. De ha jégmadarat látsz: el ne hagyjon a gyanakvás. Ez a Réka Szűzmária képében is megjelenhet. A Stég Antal ölében, de akár az ördögében is, csak kanördög legyen az!
- BÓDI: Majd előkészitem a füstölőket. *(Csudalátó Dániel elindul az ösvényen lefelé, Bódi Vencel belép a házba. A*

fény kialszik. Szél indul, a jégcsapok megszólalnak. Dal: Jégmadár, jégmadár, piros fejű kék madár! Fények gyúlnak rendre: Bódi kicsi színes lámpái. Bódi az egy szál ezüstszalaggal díszített karácsonyfa mellett ül magába roskadtan. Egy kicsi lámpa a kezében, annak a fényébe bámul.)

Látod, ez már a hatodik karácsonyi lámpácska, mit neked készítettem ajándékkul, Mária. De hiába próbállak megengesztelni. Hiába is kérnélek, hogy ne haragudj rám. Nekem fáj az jobban, apádnak, aki fölnevelt. Fölnevelt. De azért vajon, hogy a Hargitát a tengerrel és a tengerészdeddel fölcseréld? Hogy elkótyavetyéld az anyád szavait? Szép tollait a hegyi madár elhullassa? Szemétre juttassa?

(A megelevenedő emlék fényjátékában a karácsonyfa mögül Mária lép elő. Fiatal és konok lány, a szerelem agresszivitásában.)

MÁRIA *(útra készülődben ölti magára borbekeszt, téli kendőjét):* De én aztán megyek, édesapám! Ha egyszer tengerész: a tenger is hozzá tartozik. Az óceán is! Nem tud vele szót érteni? Az én uram lesz, nem kiedé! Én élek majd veled!

BÓDI: És csak te vajon? Titokban és éjszakai sötétségben, denevérmóddra? A szerelem — ha már úgy elkapott téged — nem él emberek között?

MÁRIA: Nem, nem, nem!

BÓDI: Hanem hol az istenlovában?

MÁRIA: Abban az egyetlen szívben, amelyik magának társat választott. S kész!

BÓDI: Kész! Utcára nem jár ki, rokonsága nincsen, atyafisága nem számít! A szóértés nem számít! A nagyobb család arculata már nem számít?

MÁRIA: Így választottam, édesapám! Én választottam! Magamnak választottam!

BÓDI: Jól tudom, jól tudom! De ne feledd: az efféle választásban nemcsak magánjoga van ám az embernek, hanem csöppnyi kötelessége is...

MÁRIA: Kötelesség! Nohát ilyet én még nem hallottam!

BÓDI: Megtanulhattad volna!

MÁRIA: Hát ki tanított engem ilyesmire?

BÓDI: A példa taníthatott volna! Apád, anyád, nagyanyád és az ük-

anyád példája! Amit nem kell magyarázni! A példát élni és éltetni kell, nem magyarázni! Hogy ma te mész el, holnap a másik s a harmadik... és hogy üres csigaház lesz, ami az életünk volt... kinek kell ezt magyarázni? Erre mondod te, hogy magad dolga? Taknyos békája, nem szégyenled magad?

MÁRIA: Ezt már eleget hallottam. Most azt teszem, amit édesapám parancsolt.

BÓDI: Mit parancsoltam én?

MÁRIA: Hogy többet a házában ne lásson. Ezt parancsolta, ehhez tartom magam. *(Indul kifelé.)*

BÓDI: Állj meg, gyermek! Azt mondtam: ha felborul a szekered, sírni, panaszkodni vissza ne gyere. A házamban akkor ne lássalak. És mikor az a tengerész a szavaidat a szádból a fogaddal együtt kiveri, bajoddal se hozzám, se Istenhez ne fordulj, hanem oda vedd magad térdre, az első vonat elé! Megállj!

MÁRIA: Ilyen szavak között nem maradhatok! Isten áldja, édesapám!

BÓDI *(visszapenderíti):* Engedélyem nélkül innen sehova se mész! Tudom, hogy lent a faluban vár az a hogyhívják... Itt maradsz! Megértted?

MÁRIA: Ne tiltson! Ne tiltson! Ne tiltson! Elmegyek!

BÓDI: Itt maradsz! *(Arcul üti.)*

MÁRIA *(hosszú döbbenettel nézi az apját, majd ráborul):* Édesapám, engem sohasem ütött meg!

BÓDI: Nem ütöttelek kislányom. Az édesanyád dolga lett volna, és anya nélkül nőttél fel. Nem ütöttelek. Nem is foglak többet. Bocskásd meg nekem. S a félelemnek, amely elborított engem, és amelyet te nem ismersz még. De majd megismered...

MÁRIA: Csak attól félttem, hogy egyszer igazságtalan és kegyetlen lesz énvelem. De most már semmitől sem félek. Isten áldja. Ne féltsen engem. A Nagy Romlás alatt szép csendben fogok elmenni. Nem fogok sírni. Úgy fogok elmenni, ahogy tanított, édesapám. Szép csendben. Fűszál hegyén, ha lenne még fűszál a jégösvényeken...

BÓDI *(nem tartóztatja lányát a kimenetelben):* Mária! Ó, te gyermek! Tudod vajon, hogy hová mész? Tudod, hogy mit hagytál itt? Tudod, mit hagytál el? Ha szeret téged az

Isten, nem fogod megtudni... Ne adja, hogy megtudd...

(Az emlékezés fényei kihunynak.)

Lehetséges, hogy lenne panaszkod, amiben megvigasztalnálak. De most már büntetsz engem. Még azzal is, hogy nem válthatok szót az unokámmal. Úgy neveled őt, hogy megbosszulja magát énrajtam? Amiért megütöttelek? Nem jól tetted, Mária, hogy végleg elmentél innen, s én rosszul tettem, hogy nagy haragomban s félelemben megütöttelek, amit annak előtte még egy vesszőcskével se tettem. Hát azóta sem enyhülsz apád iránt? Hiszen a madár is megverdesi szárnyával a fiókáját, ha úgy forgolódik az, hogy kiesik folyton a fészekből. Még a madár is, te Mária! (Halkan énekelni kezd.) Ha én tudtam volna, hogy te vagy Mária, aranyból, ezüsből szállást adtam volna. Én pedig a hideg földre lefeküdtem volna. Oda is bizony, csak ittmaradtál volna... (Megszólalnak a jégcsapok, s velük egy leányhang.) (Kintről halkan): Ha én tudtam volna, hogy te vagy Mária, aranyból, ezüsből szállást adtam volna. Én pedig a hideg földre lefeküdtem volna.

(Bódi Vencel fölragyog. Mária jött meg a tengerről? Sorra rakosgatja föl a kicsi színes lámpákat a karácsonyfára. Az asztalra kalácsot, bort tesz.)

BÓDI (énekelve): ...hogy te vagy Mária... Én pedig a hideg földre lefeküdtem volna! Halkabban, Mária! Kerülj beljebb, Mária. Biztonságba. Ketten folytatjuk majd: hogy te vagy Mária! Odakint omlásveszély van, gyere be, Mária! Halkabban! Ha Isten akarja, úgy is meghallja! Hányan vagytok? Bizonyára harman vagytok, de csak magad énekelsz. Az unokám helyett is. De majd őt is megtaníttuk a Gyermekek születése napján örvenedni. Ha én tudtam volna, hogy te vagy Mária...

RÉKA (belép): Adjon Isten sokakat, sok karácsony napokat, bort, bűzát eleget, a pohárnak fenekét, hogy ihassunk eleget! Vencel bácsi! Hát ilyen elképedten kell a kántálót fogadni? Boldog szentestét! Boldog ünnepeket! Eljöttem, Vencel bácsi! Karácsony estéjén bár ne legyen egyedül! Csak néz, néz, mintha sose látott volna! Hát én vagyok egé-

szen s újból! Réka vagyok! De nem az, aki legutóbb itt járt azzal a... ki se mondom többet a nevét... azzal a mordályos emberrel. Másik Réka vagyok, nézze! Gyűrű sincs már az ujjamon! Átal ugrottam a tűzön, újjászülettem és itt vagyok. Örömhirt hoztam Betlehemből, s a szívemből, Vencel bácsi. Hadd simítsam el a borongós homlokát. Istenem! Akár a Nagy Romlás!

BÓDI: Azt gondoltam, hogy Mária énekel.

RÉKA: Hatodik esztendeje, hogy nem jön s nem énekel. Lánya helyett lánya leszek ma este is, Vencel bácsi. És egy személyben az unokája is. Ne szomorkodjék, nagytata. (A nyakába csimpaszkodik.) Körhintája leszek és vigasztalója. Örömhirt hoztam, nagytata! (Tölt a poharakba.) Isten éltesse, nagytata! Gyermekek születék a csillag alatt. Isten éltesse, Vencel bácsi!

BÓDI: Téged is, Réka. De ha jól látom rajtad: te nem a betlehemi örömhirt hozod.

RÉKA: Vajon?

BÓDI: A magadét hoztad. A te külön kicsi eged alatt egy külön kis karácsonyt.

RÉKA: Ó, nagytata! Az én betlehemes öröömöm bánattal van ma este kirakva! Ha el tudnám én azt mondani magának! Csillagszóró szeretnék lenni mégis. Ha nem hányán-vetné magát bennem a félelem.

BÓDI: Azt már megszokhattad volna.

RÉKA: Mire megbarátkoznék az egyik félelemmel: körüljön a másik.

BÓDI: Sokan vannak. Többségbe kerültek.

RÉKA: Akár a táncban a legények: karból karba adnak engem, Vencel bácsi. Apámra nézek: apám halott. Ma is félek tőle. A koporsóban nem mertem megérteni. Anyámra tekintek: végigfut rajtam a hideg borzongás. Minden pillantásával a titkaimat kutatja. Meglátom azt a mordályos embert: temetési éneket hallok máris. Azt ígérte: megöl, ha elhagyom. Aztán Gáborral találkozom: elborít tetőtől talpig a bűntudat. Félek a hozzám való ragaszkodásától és attól is, hogy nem felejtí a gyermekkorunkat. Amikor vele lakodalmast játszódtunk a porban. A fa tetején

volt a nászágyunk. Madarak voltak. De ma szenteste van, nagytata! Altassunk el magunkban mindent, amitől nem bírunk aludni. Ne darvadozzék a kedve, nagytata! Aludj, aludj, Mária gondja...

BÓDI: Ne mondd tovább. Hat eszten-deje, hogy elment.

RÉKA: Hunyd le kicsi szemed nagytatának unokagondja.

BÓDI: A hatodik színes lámpát készítem neki...

RÉKA: Aludj, aludj, Réka gondja! Nem akarok, nem akarok a Nagy Romlás szakadékába ugrani.

BÓDI: Ne mondd tovább. Nem akar-tam én Máriát megütni...

RÉKA: Lennie kell még bocsánatnak ezen a világon. Aludjatok, ti vér-csekarmű gondok.

BÓDI: Ne mondd tovább.

RÉKA: Nem.

BÓDI: Betlehemből ne menjünk a Golgota hegyére.

RÉKA: Ne menjünk.

BÓDI: Azt mondd inkább: hogy jöt-tél te föl egyedül a Nagy Romlás völgyén?

RÉKA (*visszatérő vidámsággal*): Nagy bátran, de telve minden pillanat-ban ijedelemmel.

BÓDI: Föl is szállhattál volna.

RÉKA: Jégmadárként?

BÓDI: Ahogy szoktad.

RÉKA (*Bódi számára érthetetlen örö-mel*): Hát Vencel bácsi is tudja már? Tudja, hogy jégmadár va-gyok? Ez a kettőnk titka volt ed-dig. Az enyém s a Gáboré. Ő ta-lálta meg, tudja, nagytata? Ő ta-lálta meg a nevemet. A kettőnk titka volt.

BÓDI: Csak volt.

RÉKA: Hát nem baj. Tudja meg az egész világ, hogy jégmadár va-gyok. Valakinek a piros fejű, kék madara. Őt várom most ide, nagytata. De ne tessék elkottyintani, hogy itt jártam azzal a mordályos-sal. Ugye, nem szól neki? Kedves, szomorúságos, magányos nagytata! Itt jártam valóban. De csak jég-madárként. Amikor beléptünk az ajtón: én már jégmadár voltam.

BÓDI: Pedig éppen, hogy fordítva történt. Réka voltál te már akkor.

RÉKA: Nem voltam! Nem voltam! Én akkor már egy fagyott madár vol-tam!

BÓDI: Psszt. Megindult a szél.
(*A jégcsapok zenélnék, s egy fiú hang-*

ja hallik: Ha én tudtam volna, hogy te vagy Mária.)

RÉKA: Ó az! (*Énekel.*) Aranyból, ezüsből szállást adtam volna. Én pedig a hideg földre lefeküdtem volna.

(*Bódi három pohárba tölt.*)

GÁBOR (*belép, Réka szembe megy ve-le*): Ha én tudtam volna, hogy te vagy Mária...

RÉKA: Aranyból, ezüsből szállást ad-tam volna.

GÁBOR: Én pedig a hideg földre...

RÉKA: Én pedig a hideg földre...

GÁBOR: Lefeküdtem volna. Jégmada-ram. Kicsi jégmadaram.

RÉKA: Piros fejű, kék madarad. Rég-óta várlak. A kicsi Jézus már ki-nőtt a jászolbölcsőből, olyan régen várlak.

GÁBOR: Piros fejű, kék madaram. De ha megrebbenti a szárnyát: zöldet is látok.

RÉKA: Isten őrizzen meg attól téged. Ha megrebbentem a szárnyam: mind zöldet fogsz látni. (*Nevet.*) Csak nem ijedtél meg, gyermek! Gá-borka!

GÁBOR (*fejét rázza, hogy nem ijedt meg*): Egyedül és gyalogosan jöt-tél?

RÉKA: Veled jöttem.

GÁBOR: Velem? Ó, igen! Most hat eszten-deje!

RÉKA (*éllel*): Nem hat eszten-deje! Hatvan eszten-deje! Nem az őskor-ban, hanem a mai szentestén. Gon-dolatban veled jöttem és csitította-lak. Lépted ne döndüljön a Nagy Romlás alatt és szíved meg ne konduljon az örömtől, hogy várlak. Vagy ne háborogj, ha netán úgy lenne. Úgy jöttem bizony a... jobb oldalon.

GÁBOR: Szokásod ellenére a hóban gyalogoltál. Most repülj legalább!

RÉKA (*a nyakába penderül*): Csak zöldet ne láss aztán! A szemed ne káprázzék!

GÁBOR (*miközben boldogan forog a lánnyal*): jégmadár, jégmadár, piros fejű kék madár! Ha szárnyad volt, jégmadár, gyalogoshoz mért álltál?

(*Odakint megmozdul a szél. A jégcsa-pok zenélnék.*)

RÉKA: Forogjunk, forogjunk! Ne fag-gassuk egymást!

GÁBOR (*leteszi*): Gyalogoshoz mért álltál?

(Csönd. Nézik egymást. Kölcsönös vádaskarmat.)

BÓDI: S én őrzöm itt a poharakat!

RÉKA: Bocsásson meg, Vencel bácsi! Bódi nagytata! Tudod, Gábor, hogy ma estére lánya s unokája lettem Vencel bácsinak? Én pótolom, amit a tenger elvitt a házból, egyedül hagyván a drága nagytatámat. A tenger engem is elvitt volna, de nem hagytam magam. Bocsásson meg, Vencel bácsi. Úgy van az, hogyha Gáborral ketten vagyunk, mindenről megelégedünk, akkor már senki, semmi sincsen a világon.

BÓDI: Bárcsak úgy lenne, lányom. Te is azt mondod, Gábor?

GÁBOR: Réka elmond mindent helyettem is. (Poharat ragadva.) Isten éltesse, Vencel bácsi! Köszönjük, hogy befogadott minket.

BÓDI: A kántálókat fogadni kell.

GÁBOR: A kántálók csak jönnek és mennek, de mi hoztuk a szurkot is magunkkal és ide ragadtunk. Akárcsak hat esztendővel ezelőtt. Emlekszik, Vencel bácsi? Réka tizenhat éves volt akkor...

RÉKA: És te tizenöt, jól tudja nagytata, ne kínozd őt is az elmúltakkal. Ígyunk!

GÁBOR: Akkor is ide ragadtunk mi ketten...

RÉKA: Ahogyan te ragadsz meg folyton a gyermekkor szakadékában, akár a Nagy Romlás aljában. Azt kívánjuk, Vencel bácsi, hogy jövő karácsonyán Mária is itt legyen, az unoka is az ölében, és fogadjon bennünket ma este szeretettel, megértéssel. Karácsonyeste van, a miénk az éjszaka. De mi ketten már nem viszünk innen sehova örömhírt. Egyezkedni valónk van Gáborral. Isten éltesse. (Mind isznak.)

BÓDI: Hát csak egyezkedjete. De vigyázzatok! Ne szikráztassátok össze a szavaitokat. Még tűzkár is támadhat belőle. Tartsátok magatokat az én házam törvényeihez. Már annak idején úgy egyeztünk volt meg a szegény megboldogult feleségemmel, hogy ha sírni kell is: befelé sírunk. A messze halló kacagásunkat is megtartjuk magunknak. Értsétek meg egymást, ha lehetséges.

RÉKA: Ha énekelünk: szépen szálunk egymás mellett.

BÓDI: Akkor énekelve beszélgessetek. És ablakot ne nyissatok. (Elvonul, majd újra megjelenik.) Valamit elfelejtettem. Erősen ne szeressétek egymást.

RÉKA: Pedig úgy lesz.

BÓDI: A mai nap nem a szerelemé. Hanem annál több: a szereteté.

GÁBOR: A szerelemre csak emlékezni fogunk, Vencel bácsi.

RÉKA: Még csak az hiányzik.

BÓDI: Az se jó. Mert akkor az már csak sajnóság. Egymás szívét ne sajnogassátok. (El.)

(Hosszú csönd.)

RÉKA: Hát ez meg van mondva! Egymás szívét ne sajnogassátok! Hallod, Gábor? Hallod, Réka? Réka hallja.

GÁBOR: Hát lehetséges az?

RÉKA: De mennyire! (Gábor ölébe ül. Az átkarolja. Csókolóznak.) (Csönd. Nézik egymást.)

GÁBOR: Most már valóban végleg szakítottál?

RÉKA: Kivel?

GÁBOR: Még kérdés is?

RÉKA: Persze, hogy kérdem. Mert akire célozol, azt már régen elfelejtettem. De te az emlékeimet is kisajátítod. Én nem emlékszem rá — neked meg nyüzsgő-bozsog a memóriád tőle. Tartsuk meg inkább a főpróbát. Jó? Kelléket is hoztam. Én leszek az édesanyám, te leszel a kérő, de vigyázz aztán, hogy viselkedel, mert jól tudod: anyám kényes a szavakra. Úgy szereti, hogy egyik a másikkal találjon, kattanjon.

GÁBOR: Igényes már a ceremóniára. Mert hogy annyi kérőd volt ugyebár.

RÉKA: Hogyne lett volna! Szép voltam. Kapós voltam...

GÁBOR: És már nem vagy szép?

RÉKA: Te tudod.

GÁBOR: Szebb vagy, mint voltál.

RÉKA (félíg dúdolva, félíg anélkül): Szép a róza háromnapos koráig. Szép a leány húszesztendős koráig. De mikor a huszonegyet haladja, nem illik a kék szalag a hajába. S ó, Istenem, én már huszonkettő leszek!

GÁBOR: Nem kell neked a kék szalag. Kékmadár vagy.

RÉKA: Azért nem vettél észre, mikor ma este fölkísértelek a havas ösvényen.

GÁBOR: Mintha láttam volna a nyo-

modat. Nyakba való kicsi fehér keresztcske. Tip-tip-tip... Supp!

RÉKA: A supp! — az micsoda?

GÁBOR: Hát... az az én nyomom, tudod? A csizmámé.

RÉKA: Tip-tip-tip, supp! Hát akkor supp, supp! És indulj kérőbe.

GÁBOR: Indulok, indulok! De szokásod szerint aztán el ne tűnj ott-honról, te... te ki tudja hol és merre röpködő jégmadár. Azúrkék, zöld fuvintással. De szebb zöld perse, mind amit én láttam.

RÉKA: Mikor?

GÁBOR: Amikor apám olyan rettenetesen elvert volt.

RÉKA: Te minden szavaddal szörnyűséges emlékekbe botlasz. Térj magadhoz, drága Sion, van még neked Istened. Réka van itt temellett, szívét osztja meg veled...

GÁBOR: Ó, te gye-henna! Cinkosoddá teszed az Istent is. Mit tegyek, mit tehetek én ellened?

RÉKA: Indulj azonnal kérőbe!

GÁBOR: Indulok azonnal kérőbe! Be-lépek a kocsmába is egy kis bátorságot venni! *(Iszik.)*

RÉKA: Anyám az iszákosokat nem szereti. Aztán ne felejtse el, hogy Réka ott ül majd az asztalnál. *(A fáról egy lámpát leakasztva.)* Ez lesz én, ez a kis színes lámpácska, de vigyázz, hogy beszélsz. Az első hamis szavadra kialíszom. Kialíszom! Értetted?

GÁBOR: Ó, egek! Hogy mennyi itt a veszedelem! Tőled búcsúzni is kész veszedelem. *(Csók.)*

RÉKA: De miért búcsúzol te?

GÁBOR: Mert mire visszajövök, helyedben az anyádat találom itt.

RÉKA: És az nem jó neked? Öreg tyúkból fő a jó leves.

GÁBOR: A rókának hagyom.

RÉKA: Az egyetlen jó édesanyámat, aki megszült engem teneked? *(Játékosan.)* Mert kitépem a hajad!

GÁBOR: Megszült énnekem?

RÉKA: Éjszaka font, nappal mosott... Kikaparom a szemed is!

GÁBOR: Ó jaj, szemem világa!

RÉKA: S jaj de keservesen tartott! Letépem a füled! Rékának az én jó anyámat?

GÁBOR: Jaj! Akkor inkább berámázatom.

RÉKA: Berámáztatod és gyónni fogsz neki. Te anyaszomorító! Anyóskáromló pogány...

GÁBOR: *(még mindig a játék vidámsá-*

gával): Hát éppen én vagyok az, akinek gyónnivalója van?

RÉKA: Éppen te vagy az! Te vagy az! Meggyónod majd nekem azt a dongalábút!

GÁBOR: Már azt is! Jaj!

RÉKA: Azt a félcsepejűt, akinek kaput faragtál és májusfát állítottál... Csélcsap!

GÁBOR: Egy szikrát üldögélek még Gáborka, nem győzlek várni!

RÉKA: Ne mondd tovább! Nőj már föl, tedd le a katonaságot, siess,

GÁBOR *(csöppet sem komolyan):* Te gyűrűztetted meg magad, s én vagyok a csélcsap!

RÉKA: Én éppen tévelyegtem, de neked nem kellett volna!

GÁBOR: Hát nekem nem szabad?

RÉKA: Nem szabad! Nem szabad! Te még kicsi vagy! Nem szabad!

GÁBOR *(hirtelen elkomorodva):* Pedig ha egyetlen lánynak van a világon gyónnivalója: az csak te lehetsz, Réka.

RÉKA *(döbbenet):* Én? Ilyennek látsz te engem? Olyannak látsz?

GÁBOR: Ó, nem! Nem! Csak úgy mondtam. Játékból.

RÉKA: Játékból? Esküdj meg, hogy csak játékból...

(Hosszú csend.)

GÁBOR: Kivágtam az eperfánkat. Ne haragudj meg rám ezért. Mikor lakodalmast játszottunk, elsőnek te röppentél föl rá, s mondtad: édös uram, gyere föl. A fa alatt kórémuzsikával zenéltek a purdék, csujogattak a nyoszolyó lányok. Azt akarom, azt akarom! — rikoltottad. Az a gerlefészek legyen a nász-ágyunk. Hát alig fértünk el benne. És amikor leszálltunk a fáról, kicsi kerek kalácsot rejtettél a kötényed alá és mondtad: nő a hasam, gyerekünk lesz, Gábor! Fiú legyen-e, vagy leány? Te dirigálsz, mondtam, az legyen, amit te akarsz.

RÉKA: Ne mondd tovább! Nőj már föl, szállj le arról a kivágott eperfáról. Kicsi Gáborka, nőj már föl, tedd le a katonaságot, siess, Gáborka, nem győzlek várni!

GÁBOR: Egy szikrát üldögélek még azon az eperfán.

RÉKA: Kivágtad! Kivágtad, te boszszúálló! Hát megbűnhődsz! Indulj azonnal és gyere kérőbe. Itt találod édesanyámat, amott engemet. Azúrkék lámpácska leszek. És újra

mondom: ha nem jól beszélsz, menten kialszom. No, eridj, nagyon várom a jöttödöt.

GÁBOR: Nagyon várod?

RÉKA: Ahogy ezt a mai estét vártam.

A Nagy Romlás alatt lopakodva, téli villámok között is. Istenem, de nagyon reszkettem a hőtornyoktól. S minél jobban féltem, annál erősebb volt bennem a kívánság, hogy fölkiabáljak a fehér tornyokba: csak azért is szeretem!

GÁBOR: Kit szeretsz?

RÉKA: Ejszen a római pápát. Eridj! Aztán vigyázz, a kutyát ne feledd. Az ugatást ne feledd, mert itt benn attól keletkezik a nagy izgalom. Ki jó vajon? Ki jöhet? És miért? De vigyázz aztán! Akármít mond anyám, ha kifogása támadna ellened, te csak arról beszélj, hogy mennyire szeretsz. De ne régi dolgokat emlegess! Ne azt, hogy gyermekkorodban mennyire szeretted. A jelent mondd, te merengő, múlt-ittas gyermek! És öltöztess fel szépen a holnappal is. Házunk lesz, eléje virágmintás kaput faragsz, szebbet, mint annak a dongalábúnak. A kapu sarkába eperfát ültetünk, gerlefészkesztül. Az visszahozza majd a játékaikat. Így mondd, s jó lesz.

GÁBOR: Nem jó helyt kezdted meg. Anyádnak nem a jövőt kell felöltöztetni, hanem épp a mai napot. Legalább akkora állami fizetéssel, mint a Stég Antalé, a letett katonasággal, mert ez annyira fontos neki, mintha ő lenne a hadügyminiszterné, s még talán egy bajusszal is, mert azt mondja különben: tejfeles szájú!

RÉKA: Legyen bajuszod is. Állami fizetésed is.

GÁBOR: Bajusz még akadna. De honnan állami fizetés?

RÉKA: Megrendelt nálad az állam egy hatalmas díszkaput.

GÁBOR: S azt minek?

RÉKA: Hogy vonuljon alatta.

GÁBOR: Hová vonuljon?

RÉKA: Az anyja kínjába! Hát ez a fontos? Nem, hogy megkapd a kezemet? Ne igrál.

GÁBOR: Gyűjtöm a bátorságot.

RÉKA: Jól teszed, bizony! Nagy szükséged lesz rá. Mert ha egyszer én kézhez veszek... Istennek anyai őrizték a rövidnadrágos fiúcskát, úgyis... úgyis...

GÁBOR: Én? Rövidnadrágos?

RÉKA: Lelki rövidnadrágos. Azt elfenekelem, összecsomolyítom...

GÁBOR: Csomolyítod...

RÉKA: A Küküllő vizében addig mosom, súlykolom...

GÁBOR: Súlykolod. Súlykoló kis kezem...

RÉKA: Napra terítem, kifehéritek... Jaj, nem fehéritek. Színesre festem. Színes kelmét készítek belőled, és elborítom a hegyeket...

GÁBOR: Hogy mindenütt a lábad alatt legyenek...

RÉKA: Nem kívánom én azt. Hanem a felejtés végett.

GÁBOR: Téged felejtselek?

RÉKA: Magadat... Ott a gyermekkor szakadékaiban... És engem is — egy röpke kis esztendőre... Míg másfelé jártam...

GÁBOR: Amíg mással jártál...

RÉKA: Mert kiszálltam Noé bárkájából. Csak épp körbe repültem a nagy időt. Hű, de ordas idők járnak odaki! Hát visszaszálltam. S most újra itt vagyok...

GÁBOR: Az olajfaággal? Békés üzenettel?

RÉKA: Mert én teveled szövetséget kötök. És ha nem felejtessz, ha nem tanulsz meg felejteni: ó, nem tudom, mit teszek veled.

GÁBOR: Te, már megtanultál?

RÉKA (*most már komolyan*): Attól kezdve, hogy elszakadtam tőled: az egész csak rossz álom volt. A szívem is meghasadt volna, ha nem tudom már álmomban, hogy most, most, most jön az ébredés. Ijedten költögettem magam. Ráborultam egy kapufélfára, hát a tied volt az! Ráfolyt a könnyem egy faragott madaradra, és megállapodott annak a szemében. Istenem, mondom, hát ez a madár is engem sirat... Így volt, míg fel nem ébredtem. S most itt vagyunk, itt vagyunk! Itt vagyunk! Te pedig elindulsz azonnal és jössz vissza menten kérőbe! Mert ha nem: ejtem el a szárnyam.

GÁBOR: Aztán vigyázz, hogy anyád hogy beszél velem. Nekem ne misem másoljon és a személyemet se kifogásolja, mert rakom a tüzet helyben alája! Ideje lenne már egy boszorkányégetésnek.

(*Gábor kilép.*)

RÉKA: Kérőbe indulsz, nem anyós-gyújtogatóba! (*Tükör előtt kezdi*

idősebb asszonynak maszkírozni magát.) A szived szelíd legyen és minden szavad tejbe aprított! A kutyát ne felejtse! Hol a fekete kendőd, anyám? Ó, istenem! Be nagy várakozásban vagyok! Zuhog rám az öröm, mégis ejtem el a szárnyam! Ilyen lennén, anyám? Innen a szájad sarkából az özvegyi ránc hiányzik. *(Meghúzza.)* Ezt még fölveszem, ezt a konok ráncot. Ezzel martad el a háztól Gábort. Ezzel adtál volna engem egy mordályos állami fizetéshez. Átkozott légy! *(Megretten.)* Ó, mit mondtam! Bocásd meg, anyám! Bocásd meg, Istenem! Csak ti ketten össze ne dugjátok a fejetek — ellenem. Akkor a mi sorsunk meg van pecsételve. Egyezkedjünk inkább, anyám. A félelem hálójában vergődöm, magával az ördöggel is alkura kész vagyok. Csak ott lássam már magam egy tisztáson és tisztázottan ezzel a gyermekkel. De te ne mondd, hogy éretlen. Ha kopjafát és kaput farag, s amikor a tisztában a gímszarvast meglátja: egy aggastyán komolysága borong a szemében. Ezt lásd, ilyenkor nézd őt, anyám! Amikor egy esztendő helyett kettőt öregszik az álomkergetésben, mert könnyebb a futó gímszarvast elfogni, mint a tisztából kicsalogatni. Ne mondd, ne mondd anyám, hogy idősebb vagyok nálánál. Fuvintásnyi esztendőcske! Mi az, mikor az egész életünk: egy homlok-ráncolás. Hű, de szigorú vagy! Az eszed van megint uralmon. A szíveddel szólj inkább, anyám, ha már énnekem sem szívem, sem eszem nem volt a helyén, amikor... amikor... Csitt! Jön valaki. Kapd össze már a lelked, jön valaki!

(Kintről kutyaugatás. Réka letelepszik hirtelen, gépies asszonyi munkába kezd, például pamutgombolyításba. Újabb kutyaugatás.)

BÓDI *(ágyból kelve, be):* Miazisten? Nekem nincs kutyám. Honnan került az ide? És teveled mi van, Réka? Tisztára anyád vagy.

RÉKA: Ha úgy van, akkor jól van!

BÓDI: Karácsonykor nem farsangolunk. *(Az újabb ugatásra.)* Hát ez megkerült volna?

RÉKA: Micsoda?

BÓDI: Csudalátó Dániel kutyájának

elveszett a hangja. Úgy látszik, ide került.

RÉKA: Gábor van odakint.

BÓDI: És ő ugat?

RÉKA: Személyesen.

BÓDI: Hát most már ugat, vagy udvarol?

RÉKA: Meg akarja kérni a kezemet.

BÓDI: S éppen ilyenformán?

RÉKA: Ez hozzá tartozik.

BÓDI: Az igényeidhez?

RÉKA: A főpróbához. Holnap este lesz a rendes előadás. Édesanyám színe előtt.

BÓDI: Ugatással egybekötve? És akkor te kotkodácsolni fogsz?

RÉKA: Én csak odaadom, amit kérnek.

BÓDI: És mit kérnek? Jaj, igen! A kezedet.

RÉKA: A lányom kezét.

BÓDI: A lányodét. Persze, persze. Te most nem vagy Réka, hanem izé...

RÉKA: Özvegy izéné. Árvai Borbála. *(Ugatás.)*

BÓDI: Borbála! És ha Borbála vagy, miért nem vigyázol a lányodra?

RÉKA: Miért? Mit követett el a lányom?

BÓDI: Nézz utána.

RÉKA *(a játékon belül is kétségbeesetten):* Követelem! Mondja a szemembe: mit követett el a lányom? De ne mondja senkinek. Nekem se mondja. Nem akarok tudni róla *(Ugatás.)* Nem akarok tudni róla. Mindennek az emléke veszen a Nagy Romlásba, kerüljön mindörökre hó alá, jég alá, lepje be vastagon a feledés. Vigye sirba magával a titkot, Vencel bácsi. Jaj! Szédülök. Rosszul vagyok. Forog velem a ház. *(Kopogtatás.)* S éppen most. Most kellett ennek jönni!

BÓDI: Mi van veled, te leánka?

RÉKA: Vízet! Egy kis vizet kérek. Semmiség. Csak megszédültem. S éppen most.

BÓDI: Megártott neked a játék, te leánka.

RÉKA: Mintha faltól falig taszigálna valaki engem... S éppen most. *(Kopogás.)* Éppen most. Szabad! Szabad! Tessék bejönni!

BÓDI: Dőlj le cseppet, gyermek!

RÉKA: Most nem lehet.

GÁBOR *(be):* Szép jó estét s boldog ünnepeket!

RÉKA: Magának is boldog ünnepe-

ket, Gábor. Már ne haragudjon, hogy magázom, de mióta olyan híres kapufaragó lett, másként már nem merem... Foglaljon helyet minálunk. (*Kötényével széket porol.*) Jaj, istenem, de szédülök!

BÓDI: Ezt a kis vizet még...

GÁBOR: Csak nincs rosszul, Borbála néni.

RÉKA: Elmúlik, fiam. Minden elmúlik. Csak a lányom lenne jobban.

GÁBOR: Mi baja van a lányának?

RÉKA: Isten legyen, aki azt el tudja mondani.

BÓDI: Bolond likból... És egyszerre kettőből! (*El.*)

GÁBOR: Hát mi baja van a lányának?

RÉKA: Hol tűzmadár, hol jégmadár. Csak tudnám, miért hánya-veti magát benne a forróság és a hideglelés. Sejtem csupán. Akármerre szalasztom itthonról ezt-amazt intézni, hát úgy kerül-fordul, hogy a maga kapuja előtt lopva megállhasson. Mondják, akik látják: rajta felejtí szemét az égbe szökellő gímszarvasokon, mintha isten őrizze, valami vadászeleánya lenne. Múlik már a szédülesem.

GÁBOR: S aztán mit csinál még?

RÉKA: Mondja, hogy álmában is nekidőlt egy kapufélfának, hullatta, hullatta reá a könnyét, míg azok a faragott madarak mindahányan sírni kezdtek. Képzeld. Képzeld, Gábor.

GÁBOR: Ezt ő nekem nem így mondta, hallja. Csak egy madár kezdett el sírni. S én tudom is, hogy melyik volt az.

RÉKA: Hát nem mindegy az?

Gábor; Nem bizony. Mert akár melyik madárnak nincs sírni valója.

RÉKA: De én azt a kapufélfát tűzre rakom, Gábor fiam! Tűzre bizony!

GÁBOR: Kit bántott az?

RÉKA: Tűzre vetem, ha sokáig kell még a lányomnak álmában reá omolnia. Te most ne halld, amit mondok, Réka. Kicsi kék lámpácskám, röstelli a keserves álmait, alig-alig pislákol itt egymagában. Húzza csak feljebb, Gábor, a lángját.

GÁBOR: Lelket fuvintok belé. (*Fújdogálva.*) Világolj, szépen világolj, fehér gyertyaszálom. Fényesedjél, hogy énekeljek neked. Jaj, istenem, be víg voltam azelőtt! Míg

a babám járt el a kapum előtt. De mióta nem jár erre, s nem látom... Az én szívem örömét nem találom.

RÉKA: De hiszen ott jár el! Mindig ott jár el! Hát nem tudod, te mamlasz...? Maga Gábor!

GÁBOR: Tudom én, tudom! Csak egyszer már megjártam vele.

RÉKA (*mert hogy ez már veszélyes terület*): Tán csak nem! De mondja... Azon kívül, hogy ünnepek vannak, mi járatban mifelénk, Gábor?

GÁBOR: Gondoltam, megkérdem: hogy vannak?

RÉKA: Hát... lassan telik, gyorsan múlik az életünk. De olyan sebesen, maholnap csak nézhetünk utána. Szélkapta kéményfüstnek. (*Hosszú csönd.*)

GÁBOR: Ha korán kél az ember: az a baj. Ha későn indul: úgy se jó.

RÉKA (*mert ez is veszélyes terület*): Nem tudom, hogy ezt mire értem, Gábor. S aztán mégis: hogy jutotunk magának eszébe?

GÁBOR: Erre jártam, gondoltam, benézek.

RÉKA (*a játékból kiesve, kendőjét levetve*): Nem jó.

GÁBOR: Miért nem jó?

RÉKA: Mert nem jó az egész. Egyedül a lámpaköltögetés volt jó. Szépen világolj, fehér gyertyaszálom. Fényesedjél, hogy énekeljek neked. Jaj, istenem, be víg voltam, azelőtt. Be víg voltam azelőtt. De miféle beszéd az, hogy erre jártam, gondoltam, benézek. Ilyen tétovassággal célba jutni nem lehet.

GÁBOR: Tétova lettem volna?

RÉKA: Mint aki kölcsönt kér, nem leányt.

GÁBOR: Nem akartam ajtóstul-tokostul a dolognak nekirontani.

RÉKA: Pedig úgy kell! Ajtóstul-tokostul!

GÁBOR: Mert mások így szokták?

RÉKA (*ijedten*): Nekünk semmi közünk ahhoz, hogy mások hogy szokták! Ez a mi dolgunk! Ez a kettőnk dolga! De a kérdéseiddel ezt is elrontod...

GÁBOR: Ezzel a semmi kis kérdéssel, hogy talán mások is így szokták?

RÉKA: Mert te nem csak kérdezel: válaszolsz is menten magadnak, s én semmitől sem félek, csak at-

től, amit te válaszolsz magadban magadnak a saját kérdéseidre.

GÁBOR: Akkor mégis jobb, ha te válaszolsz.

RÉKA (*felcsattanva*): Mire válaszoljak?

GÁBOR: Most már semmire. Nem kérdezek semmit. (*Iszik.*)

RÉKA: Ne igyál. Neked más dolgod van.

GÁBOR: Hogy ne kérdezősködjem. Az a dolgom.

RÉKA: Ne haragudj. Olyan szépen fúvogattad a kicsi kék lámpácskát. Jaj, istenem, be víg voltam azelőtt! Míg a babám járt el a kapum előtt. Hiszen ott jár el most is. Mindennap. És ha nem szólnák meg: minden órában és minden percben... te... te... kicsi tétova...

GÁBOR: Elkapott a tétovaság és valami kis szomorúság, te Réka! Miért tartotta anyád fontosnak elmondani nekem, hogy síró madarak s egyebek? Mintha rá akarná tukmálni a lányát valakire. Vagyis én reám.

RÉKA: Arra pedig nincsen szükség. Ugye nincs?

GÁBOR: Már hogy lenne!

RÉKA: Akkor ne vedd figyelembe. Ő is rosszul játszott.

GÁBOR: De miért mondta el? Miért?

RÉKA (*kitérve a komoly beszéd elől*): Ezért megkapja tőlem a magáét! Merje csak még egyszer újra verni az én álmait!

GÁBOR: De mi oka van rá, hogy újra verje?

RÉKA: Mert nem tudja, hogy dobbal verebete se, vót se lehet fogni. Kezdjük előlről.

GÁBOR: Előlről, de nem ugatok többet.

RÉKA: Pedig az fontos, mert ahogy meghallom, figyelmeztetem anyámat: csitt, jön valaki. És az te leszel.

GÁBOR: Én leszek, de nem ugatok!

RÉKA: Hozzá tartozik a bejöveteledhez.

GÁBOR: Az elmenetelemhez fog hozzá tartozni, ha ragaszkodom hozzá.

RÉKA: Hát mibe kerül az neked?

GÁBOR: Semmibe. Azaz hogy: nem is tudom... (*Dühösen.*) Nem ugatok!

RÉKA: Szeretem, amikor ilyen dühös vagy! Kiáltssad még egyszer!

GÁBOR: Miért ragaszkodol ahhoz, hogy ugassak neked?

RÉKA: Nem tudom. Így teljes ez. Nem jöhetsz úgy be hozzám, hogy a kutya ne vegyen észre.

GÁBOR: Engem ne ugasson! Nem vagyok idegen. Én nem vagyok itt állami morderős ember! És a mi kutyáknak például ellopták a hangját.

RÉKA (*a döbbenet szomorúságával*): Igazad van, Gábor. Nem vagy idegen. Nem vagy állami morderős ember. Nem vagy Stég Antal.

GÁBOR: Ne halljam ezt a nevet!

RÉKA: Ne halld, ugye?! Amit folyton ki akarsz mondani! Kimondtam helyetted, enyhüljön a görcs a torkodban. És menj, csináld, ahogy akarod. Kutyával, kutya nélkül, szív nélkül...

GÁBOR: Ne haragudj, Réka. Nem akartalak megbántani.

RÉKA: Minden bántást megérdemlek. Menj, menj.

GÁBOR: Isten őrizze meg tőlem azt, aki téged bántani merészel!

RÉKA: Csak tudnád, mit beszélsz. Ő, csak tudnád. Hogy úgy legyen. S mindig úgy legyen.

GÁBOR: Úgy lesz! A kutyaságos úristenit!

RÉKA: Szenteste van! Ne káromkodj! Mi van veled? (*Hosszan nézik egymást.*)

GÁBOR: Milyen öreg most az arcod.

RÉKA (*megütődve*): Az enyém, vagy az édesanyámé?

GÁBOR: Most már nem tudom. Az, amit látok.

RÉKA: Hát nem azt játszuk, hogy öreg vagyok? Nem vagyok Borbála? Réka-lámpácska ott van az asztalon. (*Ideges kacagással.*) Hát persze. Fölvettem az özvegyi ráncot. Meg az állam alá csokrozott fekete kendőt...

GÁBOR: Hiszen a kendő nincs is a fejeden.

RÉKA: Valóban! És miket beszéllek. Látod, miket beszéllek? Nincs rajtam a kendő, mégis azt mondom, hogy rajtam a kendő.

GÁBOR: Pedig nincs rajtad a kendő. (*Kacagnak.*)

RÉKA: Hát nem tudtad, hogy anyámmal beszélsz?

GÁBOR: Mikor nem tudtam?

RÉKA: Mikor engem öregnek láttál.

GÁBOR: Ó, hogyne tudtam volna.

Csak egy pillanatra elfelejtettem.
RÉKA: A járássomat is öregre fogtam. Hogy jobban hasonlítsak.
GÁBOR: Azért tévesztettelek össze. Tisztára anyád voltál.

RÉKA (*letörli arcáról a ráncokat*): És most is? (*Meggördül.*) És most is?

GÁBOR: Már csak egy cseppet. A hárászkendő miatt.

RÉKA (*Elhajítja hárászkendőjét és újra meggördül.*) Így is öreg vagyok?

(*Lassú, majd fokozatosan gyorsuló ritmusú dallam. Megszólalnak a jégcsapok. Réka táncolni kezd és először játékosan, majd kétségbeesetten dobálja le ruhadarabjait.*)

GÁBOR: Már csak egy szikrát.

RÉKA: Így is öreg vagyok? Járd velem, ha tudod.

GÁBOR (*táncol, de csak csetlik-botlik*): Majd hozzád fiatalodom.

RÉKA: Így is öreg vagyok? Aggasztán leszel te mindjárt mellettem. Így is öreg vagyok?

GÁBOR: Így szoktad ezt a tengeren?

RÉKA: Igen! A tengeren! Egyszer láttam csak a tengert...

GÁBOR: Hát ha még többször is láttad volna!

RÉKA: Igen! A tengeren! Még mindig öreg vagyok?

GÁBOR: Stég Antallal is így szoktad?

RÉKA: Igen! Stég Antallal! Ha mindenképpen hallani akarod! Ha nem fáj a füled tőle! Ha nem fáj a szíved! Stég Antallal!

(*Egy női hang kintről.*)

HANG: Szabad kántálni?

GÁBOR: Szabad!

RÉKA: Nem szabad. Nincs szenteste! Nincs karácsony! Minden meg van már mérgezve!

(*Lányok zúdulnak be az ajtón és kezdenek ők is táncolni.*)

RÉKA: Lányok! Öreg vagyok? Mondjátok meg ennek a kölyöknek: öreg vagyok?

GÁBOR: Elég legyen, Réka!

RÉKA: Nem elég! Nem elég! Ha már mérgezzünk, ne legyen elég! Jöjjön ide Stég Antal is! Stég Antal! Stég Antal!

(*Gábor fogja a kis kék lámpát, kihajítja az ablakon, majd leül és iszik. Komoran bámul.*)

BÓDI (*be, az ágyból kelve, hosszúgatyásan*): Szentúristen! Szentszűzmária! Sodoma! Sodoma! (*Becsuk-*

ja a nyitva maradt ablakot.) Réatok suvad az egész Hargita!

RÉKA: Vencel bácsi! Én voltam itt, ugye, Stég Antallal?

BÓDI: Ne hazudj, és öltözz fel azonnal!

RÉKA: Öreg vagyok! Nincs erőm hozzá! Mert itt jártam Stég Antallal!

BÓDI: Nem jártál itt! Az egy jégmadár volt.

RÉKA: Stég Antal és a jégmadár. Mondja csak maga is! Mondja! Mérgezzünk!

BÓDI: Ne mérgezzétek a szentestét!

RÉKA: Mérgezzük és tépjük fel a sebeinket! Tépjük fel a sebeinket és hintsük be sóval! Stég Antal! Tengerpart! Jégmadár!

BÓDI: Csendesülj, Réka! Csendesebben, az isten szerelmére.

RÉKA: Már ezután csak hangosabb leszek! Már ezután így élem világom!

BÓDI: Elment az eszed. Mindenkinek elment az esze. S épp szentestén. Ki az az isten, aki mindezt megbocsátja nektek? Uram! Kis Jézus a betlehemi jászolban! Én ennek nem voltam tanúja! Gábor, fiam! Szereld le valahogy őket! Hozzuk a vízipuskát! Ördögök ezek, nem ájtatos népek! Mondd nekik, hogy odakint a háromkirályok járnak a csillaggal, és szelíd pásztorok adnak hálát az égnek! Ne tórd ezt a pogánykodást. Sodomat csináltatok a házamból. S nézzünk oda, én is gatyában számárokodok itten. (*Gyorsan el.*)

RÉKA: Jöjjön vissza, Vencel bácsi! Jöjjön vissza és mondja el mindenkinek! Öreg vagyok, bűnös vagyok, tengerparti kurva vagyok!

GÁBOR (*ordítva*): Elég! Menjete haza!

(*A lányok körbefogják Rékát, míg az öltözik, és halkán mondják*):

Ha én tudtam volna, hogy te vagy Mária, aranyból, ezüstből szállást adtam volna, én pedig a hideg földre lefeküdtem volna...)

Menjete haza, lányok!

(*A lányok hangtalanul és gyorsan kimennek, de Réka sehol sincs. Egy kendő a helyén.*)

Réka! Réka! (*A kendő felé indul, majd fölveszi, mintha madár ülne rajta.*) Jégmadaram. Mindenki el-

ment és te itt maradtál egymagadban. Jégmadár! Piros fejű, kék madár! Ha szárnyad volt, gyalogshoz mért álltál? Szaporán ver a szíved, nem jó helyt vagy ugye? Stég Antalhoz kívánczol, a tengerre áhítozol. Hát repülj! Szállj, kedved szerint. (A madarat kiröppenti az ablakon.)

RÉKA (jön, Gábor vállára borul): Kidobtál az ablakon, visszajöttem az ajtón. Miért tetted ezt velem, Gábor?

GÁBOR: Ha te kérdezel engem, én mit kérdezhetek tőled? Akkor csak azt mondok: bocsáss meg. Meddig szálltál?

RÉKA: Láthattad. Csak a bolondulás széléig. Az örület pereméig. Tudom, hogy ott fulladozol a gyermekkorban és öregnek nézel engem.

GÁBOR: Nem! Nem! Nem! Én vagyok az öregebb, hiszen látod: már táncolni sem tudok. Réges-rég a gyermektáncban, emlékszel, hogy neveztük? A serketáncban milyen veszettül ugrabugráltam?

RÉKA: Ne játsszunk többet, Gábor. Ne menj ki, ne ugass, ne kérd meg játékból a kezem. Ne legyek többé játékból sem öreg.

GÁBOR: Kezdetől fogva te ragaszkodtál ehhez a játékhoz.

RÉKA: Mert ahogy kidugom a fejem a játékból: szemembe vág a zimankós idő. És most nem tudom, hol keressem a helyem. Mit csináljunk, Gábor?

GÁBOR: Felfüggesztjük a játékot.

RÉKA (már megint a játék bódulatában): De valami tisztázatlan maradt a végén.

GÁBOR: Micsoda?

RÉKA: Mit akartál még mondani édesanyámnak?

GÁBOR: Hát... Hogy ha eladó a házban a lány, én a madarat mentem meg is gyűrüzném. Igaz, még pelyhes fióka volt, mikor az újját cérnával megmértem, de remélem, a gyűrű talál rá, mert beleszámítottam a növekedést is.

RÉKA: Ó, istenem! És most nincsenek tanúk! Tanúk nélkül húzzuk föl?

GÁBOR: Egyszemélyben plébános is leszek. Atyámfi! Zetelaki Gábor és Árvai Réka ez máj betlehemes napon eljegyezték egymást, miáltal is a házasság szakramentumát

kívánják betölteni. Legyetek tanúi magatok is az én tanúságomnak: aki keresi, megtalálja a másikat, még ha befűjták is régi ösvényeit a Nagy Romlás porkahavai. Zetelaki Gábor és Árvai Réka, minek utána jelenlétünkben egymásnak fogadalmat tettek, esküvéssel tanúsítják, hogy egymáshoz tartoznak. Így van, s így legyen, mindörökké ámen.

RÉKA (a kezdeti ragyogásból rémületbe esve): Ez már nem játék? Plébános úr, ez már nem játék. Plébános úr, gyónni valóm van.

GÁBOR: Azt majd az esküvő előtt.

RÉKA: Most, most! Mert az én bűnöm minden pillanatban csak növekszik és terhe lehúz engem a földig maholnap.

GÁBOR: Hát ami volt: nem elegendő? És te játékba menekülsz újból? Rémület ül az arcodon és játszol? Hát plébános vagyok én?

RÉKA: Gyónni valómat egyedül az Istennek mondhatom.

GÁBOR: Akkor mondd! Tekints engem istenednek és mondd!

RÉKA: Félek az istentől is.

GÁBOR: Ha nem féltél, amikor elkövetted, legyen bátorságod legalább most szembenézni velem!

RÉKA: Nincs pillanatom, hogy ne néznék szembe velem. Csak veled nem merek már szembenézni.

GÁBOR: Mondd! Vagy akkorát kiáltok, hogy betemet mindkettőnket a Nagy Romlás. Ne futkosson a lelked faltól falig! Minden bűnnek neve van! A nevét mondd!

RÉKA: A gyermek.

GÁBOR: A gyermekeket.
(Hosszú csönd. Kopogás az ablakon.)

HANG: Réka! Jégmadaram! Réka!

GÁBOR: Mindent elárultál. A jégmadarunkat is elárultad neki. Neki ajánlottad föl, amit én találtam. (Leakasztja a puskát a falról, megtöri. Töltve van.) Meglövöm. És utána téged is! (Indul az ablakhoz.)

RÉKA: Gábor! Egy gyermeknek az apja! Gábor! Megbosszulja magát rajtad az árvák istene!

GÁBOR: Sajnálod is. Akkor szeresd. Szeresd, míg élsz, és bírja a lelkiismereted! (Kirohan a házból, Réka utána.)

RÉKA: Gábor! Gábor! Téged szeretlek! Egyedül téged szeretlek! (Gá-

bor eltűnik a szakadék felé vezető ösvényen.) Szeretlek, Gábor. (Nagy fehér omlás. Csörömpölve törnek az ablakok.)

GÁBOR (távoli hangja): Réka! Réka! Jégmadaram!

BÓDI (immár felöltözötten szalad ki a házból): Mit tettetek?

RÉKA: Gábor... És Antal... Mindketten oda lettek! Megöltem őket...

BÓDI: Mindörökre, lányom.

RÉKA: Nem! Gábort, míg élek, keresni fogom. Jöjjön, Vencel bácsi! Jöjjön!

BÓDI: Nincs annyi tavasz, hogy azt a havat el tudná hordani.

RÉKA: Lesz énnekem annyi leheletem! Gábor! Gábor!

(Mindketten el. A jégmadár dallama. A szín üres marad. A jégcsapok zenélnék.)

FÜGGÖNY

Dal: Jégmadár, jégmadár...

(Szín: ugyanaz, mint az első részben. Idő: húsz évvel később. Az elmúlt esztendőket jelzik Bódi Vencel lámpái is, összesen immár huszonhat. Mikor a függöny fölmeleg, Bódi a lámpáit gyújtogatja. Egy részük a karácsonyfán pillog, a többi asztalon, falon, menyegyzeten.)

BÓDI: Ha én tudtam volna, hogy te vagy Mária... Aranyból, ezüsből szállást adtam volna... Jer ide, te huszonharmadik. Sokan vagytok... sokasodtok... Nem férek már a házban töletek. A várakozástól már nem fér az ember a házában. Hol vagy, te huszonötös? Kicsire sikerültél. Annál nagyobb, látom, a lángod... Rendesen égjél, ne pörölj velem. Most már nem érzem magam hibásnak. Tíz esztendeig bántam, te Mária, hogy megvertelek és kizavartam házamból a tengerészedet. Az utána következő tizenhat esztendő telepedjék a lelkiismeretedre. Vegyen téged körül a tenger és minden cseppje Hargitát kiáltson reggeltől estig a füledbe. Ne verjen téged semmivel az Isten, csak várakozással, mint engem. Ha én tudtam volna, hogy te vagy Mária... Lássalak téged is világozni, te huszonhatodik! Te

vagy az utolsó. Mivel gyűjtsalak meg? Mivel tudjalak én téged meggyújtani?

(Megszólalnak a jégcsapok. Bódi kezében magától kigyúl a fölemelt lámpa.)

Isten, aki jelt küldesz az égből! Mit mondasz? Mit mondasz? Ó, be gyarló már a lelkünk és az értelmünk is! Mindenre, amit érteni kellene, már csak megzavarodunk és csak lőtás-futás támad a szívünkben! Mit mondasz? *(Képzelt kopogtatásra.)* Te vagy, Mária? *(Az ablakhoz rohan.)* Te vagy, Mária? Mintha mindenütt te lennél és nem vagy sehol sem, csak e mécseslobogásban. Miért ilyen későn üzensz? Nem élek én már. Nem maradt már belőlem semmi, csak a várakozás. Aranyból, ezüsből szállást adtam volna... Én pedig a hideg földre lefeküdtem volna. Kétnyelvű láng! Az unokámat is mutatod. De csak annyit, hogy él és lobog. Egyebet semmit se láthatok belőle. Csak te látod, Mária, hogy hol ért véget a hargitai Bódi család. Nyoma szakadt, akár annak a jégmadárnak. Jégmadarakká lesztek mindannyian.

DÁNIEL: *(be, kopogtatás nélkül. Hosszan nézik egymást.)*

BÓDI: Jöttél újból, hogy megölj engem, Dániel?

DÁNIEL: Húsz esztendeje minden karácsonyestén megtenném. Ezen a napon küldtétek halálba az egyetlen fiamat.

BÓDI: Száz esztendeig magyarázhatom neked: Réka kiáltotta rá a Nagy Romlás hótornyait. Figyelmeztettem pedig mindkettejüket, hogy ne szikráztassák a szavakat. Tudod, hogy magától gyúlt ki?

DÁNIEL: Mi gyúlt ki magától?

BÓDI: A lámpám. A huszonhatodik lámpám.

DÁNIEL: Képzeldől.

BÓDI: Így fogtam a kezemben és egyszer csak kigyúlt. Kettős lánggal.

DÁNIEL: Vigasztaló jeleket már az Isten sem küld.

BÓDI: A kutyádnak a hangját viszszaadta.

DÁNIEL: Azt sem ő csinálta. A kutyámnak a hangjáért én mentem el Zeteváraljára.

BÓDI: A lámpa magától gyulladt ki. Lehet, hogy több jelt nem is ka-

pok már a lányomtól és az unokámtól. Megölhatsz engem nyugodtan, Dániel.

DÁNIEL: Öljön meg ezután téged a várakozás.

BÓDI: Kiszikkadt a lelked végleg, ha még mindig engem vádolsz.

DÁNIEL: Be szépen kértelek: ne nyiss ajtót annak a hazug jégmadárnak. Halálba kiáltotta, látod, a fiamat. Szállást adtál neki. A bűnhöz másodszor is büntársul szegődtél.

BÓDI: A lányom karácsonyi hangjával jött. Hányszor mondtam?

DÁNIEL: Figyelmeztettelek, hogy Szűzmária álorcájában is képes megjelenni! Az orcátlan, meganyahodott, bitangos képmutató!

BÓDI: Ne gyalázd! Ember emberrel büntetlenül nem találkozik! Ha nem ide jönnek azon az estén, akkor az erdő mélyén, a fák hegyén, a föld alatt is találkoznak! Állítsd meg a vizeket, hogy ne lefelé rohanjanak! Térítsd meg újukról a vándormadarakat!

DÁNIEL: Rontó kéz nélkül nem boldogul a romlás.

BÓDI: És a vezeklés? Annak az aszszonynak a vezeklése csak potomság? Te Csíksország után megjártad a halál országát is. Odalent a vezeklők között láttál-e oly keserveset, mint az Árvai Rékáé? Neked is véres a körmöd a sok kereséstől, de Réka náladnál is több havat mozgatót meg húsz év alatt a Nagy Romlás aljában! A tavaszok nem szakasztottak föl annyi jeget, mint az a szerencsétlen asszony a pusztá két kezével. Mint a kimért kút, olyan már, Isten tudja csak, honnan bugyognak még a tartalékai.

DÁNIEL: Aki bűnös: vezekeljen.

BÓDI: Meddig?

DÁNIEL: Míg el nem keveredik maga is a földdel! Míg hóba, jégbe nem költözik! Elkopott a csizmája sarka? El a tiz körme? Kopjon el a szíve végleg az én egyetlen fiam keresésében! Elköltötte kutatásra az anyja vagyonát és fogadjon ezután is erdészhadakat a jégcsákányolásra! Fúrjon alagutakat a hóba, és fusson ezer felé minden tavaszon az olvadással! Ne legyen továbbra se nyugta sem éjjel, sem nappal és boruljon sírva minden csutakra, mit a szakadékból kiásnak neki, és mászkáljon tovább a

véres könyökén, a fiam fagyott arcát kémelve minden jégstilánkban!

BÓDI: Kegyetlen vagy, Dániel, a szeretet ünnepén.

DÁNIEL: A szeretet ünnepe vitte el Gábort is. Mert Isten akkor sem nézett le mireánk! Szeszélyes jégmadár maga az Isten is!

BÓDI: Ha ő nem hallja a káromlásodat, meghallják mindjárt az ő hótornyai.

DÁNIEL: Hallják a hótornyok is! Omoljanak! Isten nyomában nyargalunk a szeretetünkkel és a templomi zászlainkkal — mindhiába! Nincs ideje törődni velünk!

BÓDI: Téged visszahozott a halálból.

DÁNIEL: Hogy annál nagyobbat üthessen rajtam! A holtakat már nem lehet sújtani! Életben tart hát bennünket, hogy tanúi lehessünk a saját halálunknak! Elmennek mind a gyermekeink, Vencel.

BÓDI: Kigyúlt a lámpám. Hazajönnek egyszer.

DÁNIEL: Elviszi őket rendre az Omlás és a tenger.

BÓDI: Hazajönnek egyszer.

DÁNIEL: Akik maradtunk: üres csigaházakká lettünk.

BÓDI: Nincs üresség, ahol várnak valakire. Ne mondd, hogy elfordult tőlünk az ég! Mindenre válasz jön, ha megtanulunk várni. Ezermesterek vagyunk, tanuljuk meg az ezeregyediket végleges foglalkozásként. Várni, várni, míg a lámpáink kigyúlnak.

DÁNIEL: Kigyúlnak és nem lesz ki nek világitaniok. Most már mind egy, milyen csodák érnek még bennünket. Eső után köpönyeg.

BÓDI: Ha meghalok, vagy ha mégis megölsz egyszer engem, Dániel, a ház kulcsa nálad maradjon. Gyere föl ide minden karácsonyestén, s gyűjtsd meg a lámpáimat.

DÁNIEL: Az élő halottaidnak?

BÓDI: Akik hazajönnek egyszer.

DÁNIEL: A puskából kilőtt golyók sohasem.

(*Magányos nő éneke az ajtónál: Ha én tudtam volna...*)

BÓDI: Én leszek helyetted a csudalátó.

DÁNIEL: Átkozott jégmadár! Szállást ne adj neki! Akinek te szállást adsz: csak rontást hoz mireánk! (*A magányos kántálónak.*) Eredj másfelé a ma született megváltód-

- dal! A fiam halt meg! Nem születt senki!
- BÓDI: Ne rúgdosd a betlehemi jászolt!
- DÁNIEL: Örömhírt hazudik és a szíve teli álnoksággal! Szűzmáriát ne énekeljen a bitangos meganyahodott! Fekete lelket a fehér karácsonyok se moshatnak tisztára! („*En pedig a hideg földre lefeküdtem volna...*”) Feküdj a hideg földre! Mindegy nektek, hol és kívül feküsztek le!
- BÓDI: Ne rúgdosd a betlehemi jászolt!
- DÁNIEL: A három királyok csillagait is szétrúgom!
- BÓDI (*mellen ragadja*): Nekem hozták az örömhírt! És te bemocskolod. Nincs helye házamban a szentségtörésnek.
- DÁNIEL: Medvét öltél már. Ölj meg engem is. Örömhír és szentségtörés. Hát van még örömhír ezen a világon? És van még szentség, mit álnok fehérnépek össze ne törtek volna? Maradt még, Vencel, egy fikarcnyi szentség? Hát van még parancsolat, amit nem szegnek meg minden pillanatban gondolkodás nélkül? Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú életű légy e földön. Nem rúgta föl ezt egy tengerész miatt az egyetlen leányod? Nem zsugorította várakozó szünetévé a lelketed huszonhat esztendőn át! Hazugságaival az a másik nem kötélre, és aztán jég alá juttatta végleg a fiamat? Hát ismert az valamiben is csipetnyi szentséget?
- BÓDI: Réka fölnevelte tisztességben a gyermekét!
- DÁNIEL: A bitangját!
- BÓDI: Az is gyermek! Emberi hajtás!
- DÁNIEL: Emberi, vagy ördögi: csak ezután válik el. Nem, Isten a szentségeket nem az asszonyoknak gondolta ki. A mindentudó atyáristen ilyen tudatlan nem lehet.
- BÓDI: Kettő kell mindig a bűnhöz.
- DÁNIEL: Egy némbér és egy ártatlan rajongó, amilyen a fiam is volt.
- BÓDI: Egyik tizenkilenc, másik egy híján húsz a rajongásban.
- DÁNIEL: Az ajtód elé rendelte — ugatni! Tíz körömmel vetette rá magát, vércseként a madárfiúra!
- BÓDI: És a madárfiú juharcába, faragta minden kapun a képét, hadd zárándokoljon most az az asszony portáról portára — a fiad vallo-másait siratni. Hát ő vajon miért kötötte gúzsba Rékának a lelkét? Az efféle faragott vallomás: nem a másokra kivetett hálód?
- DÁNIEL: És aztán ki került jég alá a hálószővögetésben?
- BÓDI: Szeretlek, Gábor! Azt kiáltotta.
- DÁNIEL: Átkozta volna meg inkább! Isten csak az ártatlanok átkát hallja — hallaná, ha nem lenne süket az asszonypárti. Különben rég kiirtotta volna őket...
- BÓDI: Ne káromold az anyádat! Téged nem asszony szült a világra? Nem asszony virrasztott feletted? Eredj haza! Ittas arkangyal vagy! Lázadó féreg vagy!
- DÁNIEL: Neked ma este csodát mutatott az Isten. Szikrányi reményt lopott megint a szívedbe. Lefizetted téged megint az Isten. Engem nem tud. Egy újabb feltámadással sem. Belelátok immár a kártyáiba.
- BÓDI (*felcsattan*): Nem kártyás az Úr! Nem kocsmatöltelék! (*Távoli hősüvadás hangja.*) Hát ingereld csak! Ha szóztalanul mész el a Nagy Romlás alatt, akkor is betemet téged a hólavina.
- DÁNIEL: Azt se bánom, csak a fiamat vetné felszínre.
- BÓDI: Mert üvöltő farkascorda minden gondolatod. Hol tudsz te most hazamenni? Isten haragja vár téged minden irányból.
- DÁNIEL: Majd eligazodom. A reménytelenségem után, Vencel.
- (*El.*)
- KISRÉKA (*az ajtó előtt vidáman*): Adjon isten sokakat, sok karácsony napokat, bort, búzát eleget, a pohárnak feneket, hogy ihassunk eleget!
- BÓDI: Gyere be, lányom!
- (*Réka hasonmása: a húszéves KISRÉKA jön. Hangja és minden mozdulata: az anyjéé.*)
- KISRÉKA (*be*): Bort, búzát eleget, a pohárnak feneket, hogy ihassunk eleget! Vencel bácsi! Hát ilyen borostás hangulatban kell a kántálót fogadni? Boldog szentestét! Boldog ünnepeket! Eljöttem én is, Vencel bácsi. Karácsony estéjén bár ne legyen egyedül. Csak néz, néz, mintha sose látott volna. Hát én vagyok egészen és újból: KISRÉKA

vagyok! Örömhírt hoztam Betlehemből és a szívemből. Hadd simítsak neki helyet a homlokán. Istenem! Akár a Nagy Romlás. Vár, várakozik, mohásodik.

BÓDI: Az ember vár, vár, mohásodik.

KISRÉKA: Lánya helyett lánya lesz, Vencel bácsi! És egyszemélyben az unokája is. Fiú-e, vagy lány az unokája?

BÓDI: Csak annyit tudok, hogy unoka.

KISRÉKA: Mondjuk, hogy lány. Kedvesebb, simulékonyabb, cicásabb és eljátszik minden gombolyaggal. Ne szomorkodjék, nagytata! (*A nyakába csimpaszkodik.*) Körhintája lesz, és vigasztalója. Örömhírt hoztam, nagytata! (*Tölt a poharakba.*) Nincsen asszony, nincs lány a háznál... tölteni kell. Isten éltesse, nagytata! Gyermekek születék a csillag alatt! Még tán egy újabb unoka is.

BÓDI: A tengernek. A sivatagnak. Ki tudja, hová hullatott székegy mákszemnek a szétszórtságunkban.

KISRÉKA: A kesergés felfüggesztetik! Ahol várakozás van, oda jelt küld az Isten. Vigasztalót.

BÓDI: Honnan tudod, hogy jelt kap-tam?

KISRÉKA: Onnan, hogy én is...

BÓDI: Csak nem estél te is várakozásba!

KISRÉKA: Ó, már régóta. Tudom, hogy valahol elindult valaki, aki mindig is hozzám készülődött. Jön, jön, hegyen-völgyön átál jön, kop-tatja értem a vascszízmát, de még nem lát engem, csak én látom őt.

BÓDI: És milyen?

KISRÉKA: Hát olyan... kedvemre való. Minden porcikámnak való. Tudja milyen? Mintha reám szab-ták volna. Testemnek, lelkemnek való, és alig várom már, hogy a csőröm ügyébe kerüljön. Hamm! Bekapom a pisztrángocskát!

BÓDI: Ó! Igen. Kisréka, jártál te ma délután itt a Romlás közelében?

KISRÉKA: Miért kérdi, Vencel bácsi?

BÓDI: Jégmadárnak a nyomát láttam arrafelé. Anyád lehetett volna?

KISRÉKA: Anyám jégmadárként húsz éve nem mutatkozott.

BÓDI: Akkor te voltál, ugye?

KISRÉKA: Ühüm.

BÓDI: Akkor te is kezdted.

KISRÉKA: De semmi rosszban nem sántikáltam, Vencel bácsi! Én a rosszat nem ismerem. Bizonyisten, nem ismerem! Én csak azt tudom, hogy valakit várok, és egyebet semmit. Álmomban egyszer-egyszer olyan bűnös vagyok, húz le a földig a bűn, és anyám szeme előtt ejtem el a szárnyam, de fölébredve már szállok megint súlytalanul. Akkor egy vagyok megint a kedvemmel, és az ág hegye nem hajlik meg alattam. Mitől van ez, Vencel bácsi?

BÓDI: Attól, hogy minden messze van még tőled. Minden, amire vársz: messze van még tőled.

KISRÉKA: Közel kerüljön! A karomba repüljön! A markomba kerüljön! Azt akarom.

BÓDI: Jön rendre minden, ha nem akarod is.

KISRÉKA: Úgy érzem: közeleg már. Azért kell még sok helyen kántálnom. Viszem az örömhírt minden ablak alá és tudom, hogy cserébe azt az egyet, amelyikre várok: egyszer visszakapom. Megyek már, nagytata! A Nagy Romlás miatt ne aggódjék értem. Nem alatta megyek: fölötte szállok el. Édesanyám is eljő bizonyosan. Ne hagyja búsulni. Ne hagyja kint a jégen virasztani. Tavaly is ott találtuk a Romlás aljában. Szinte jégbálvány-ná fagyott. Csodát ne emlegessen neki. Az ő fiatal élete már elmúlt. Jöjjön a megnyugvás. Arra van szüksége. Most elmegyek. Sokáig nem fog engem látni. Messzire küld anyám. Valamiért nem akarja, hogy itt legyek. (*Gyorsan el.*)

BÓDI: Jöjjön a megnyugvás. A bele-nyugovás? (*A csodajelt mutató lámpájához.*) Te is ezt mondd, Mária? Ilyen legyen a mi megnyugvásunk? A beletörődés? Rebegjünk hálát is tán a Nagy Romlásnak. Tarvágást, mivel rajtunk az idő hóhérlő keze, magfának valót se hagy meg belőlünk, de csak mondjuk türelemmel: megnyugovás! De hiszen ez már a halál, te Mária. Nem akarok meghalni, míg nem látlak benneteket. Boldog idők! Amikor egymáshoz tartozók egymás szeme láttára halhattunk meg. Csak gyász hír kapcsol már össze bennünket. Gyász hír. Örömhír napján mondom ezt? Amikor nekem is üzennem kéne? Gyúljon ki, bár-

hol vagy is, Mária... lobbanjon föl a szülőház megvakult lámpája. Sajduljon meg tőle a szíved s a lelked. Csak egy percig érezd azt, amit én viselek **temiattad. Tl-**miattatok...

(Megszólalnak a jégsípok. Jégdarabkával a kezében Réka jön. Öreges, törődött. Mintha anyja lenne, aki Borbála volt a játékban.)

RÉKA: Jó estét.

BÓDI: Neked is, Réka. Ül le, gyermekem. A lelked is zúzmarás.

RÉKA: Zúzmarás. Ha ő jég alatt van, legalább a zúzmarát viseljem.

BÓDI: Nekivágtál megint egyedül a Nagy Romlásnak.

RÉKA: Advent volt. Aztán vége lett. Mindenki várt valakit, s a betlehemi gyermek megérkezett. Mindenki számára vége az adventnek. Egyedül az enyém tart még.

BÓDI: A kettőnké.

RÉKA: A kettőnk adventje. Soha nem lesz vége.

BÓDI: Tedd le azt a jégdarabot. Ráfagy a kezedre.

RÉKA: Fúvogatom. Melengetem. Kiszedek egy-egy darabkát a Nagy Romlásból. Így aztán mindig kisebb lesz. Csak élnék annyit, hogy az egészet megolvasszam. Annyit ugye nem élhetek?

BÓDI: Amíg várni tudunk: élünk, te Réka. Tedd le már azt a jeget! Most az egyszer az olvasztást bízd a fűtőre. Ide vele a kicsi pléhtányérba. Te meg ülj ide mellém.

RÉKA: Oda ülök, Vencel bácsi.

BÓDI: Így.

RÉKA: Hát így. És aztán mit csinálunk?

BÓDI: Várakozunk.

RÉKA: Mindhiába.

BÓDI: Segíteni kell azt, aminek a jövővetélét lessük.

RÉKA: Várakozással?

BÓDI: Hát egyebünk van-e?

RÉKA: Eddig volt.

BÓDI: A hegyen túl másik hegy.

RÉKA: Kék szalag volt a hajamban. Húsz évvel ezelőtt ott pislákoltam kék lámpácska formájában az asztalon. S majdnem kioltott engem a félelem, hogy oda lett az ifjúságom. Azt énekeltem Gábornak: szép a róza háromnapos korában, szép a leány még húszéves korában. De mikor a huszonegyet haladja, nem illik a kék szalag a hajába. Mert én már a huszonkette-

dik évemben jártam. Hát akkor most mit énekelhetnék neki, Vencel bácsi? Jégmadárrá lettem, ha úgy tetszett nekem. Ezt már csak a lányom, csak Kisréka gyakorolhatná, de megmondtam neki: kikaparom a két szemét, ha megpróbálja...

BÓDI: Neked is tiltották.

RÉKA: Édesanyám sok szép szava, kit hallgattam, kit nem soha. Nagyon öreg vagyok én már, Vencel bácsi?

BÓDI: Az idő embereken lépdél.

RÉKA: Kék szalag volt a kék hajamban, mégis játszott velem a félelem. Én is játszogattam vele, mint az ártatlan medvebocccsal. De most kézhez vett egészen. Keresem, kutatom Gábort, és tele vagyok félelemmel. Már azt sem tudom, mitől: csordultig a szívem félelemmel. Nem tudom, mi történe velem, ha történe valami.

BÓDI: A bocok megnőnek. Vérmedvékké lesznek. Garázdálkodnak rajtunk, de meg kell szoknunk, hogy nem élet az, amiben élünk. Hanem garázdálkodás.

RÉKA: Felfőtt a víz a kicsi pléhtányérban! *(A fűtőhöz szalad, félrehúzza a tányért, nézi a vizet, majd ijedten s örömmel.)* Istenem, Szűzmáriám! Vencel bácsi! Vencel bácsi!

BÓDI: Mi a szösz?

RÉKA: Gyűrű a vízben! Karikagyűrű a tányérban! Az én gyűrűm! A Gábor gyűrűje! *(Lámpától lámpáig szaladgál vele s nézi.)* Réka! Réka van belevésve! Gábornak az ujján volt. A jégdarabban benne volt! Vencel bácsi! A jégdarabot itt vettem föl! A Nagy Romlás alatt a ház végében! Eldobta magától! Akkor ő is ott van! Vencel bácsi! Hé, emberek! Jöjjön Vencel bácsi! Menjünk, Vencel bácsi! Gábor itt van a jég alatt! Húsz éve keresem! És itt van a közelben! Uram, adj nekem erőt, hogy meg ne szakadjon a szívem, amikor meglátom! *(Fölszakítja az ajtót.)* Menjünk, Vencel bácsi! Verjük föl a falut. Vencel bácsi!

BÓDI: Halkabban, az Isten szerelmére!

(Megszólalnak a jégcsapok. Bódi és Réka kilép a ház elé. Fáklyás kántálók jönnek.)

RÉKA: Emberek! Jóemberek! Tegyé-

tek le most az örömhírt! A betlehemi megszületett. És jelt küldött máris! Oda menjünk, a Nagy Romlás peremére! Ott kell lennie valahol! A jeget mozdítsuk el! A hegyet mozdítsuk el! Véresek már az ujjaim!

BÓDI: A Nagy Romlás peremét kutasátok, emberek! Te Réka, nem mégy sehová.

RÉKA: Erős vagyok. A szívem nem szakad meg.

BÓDI: Erős vagy. És gyöngé is, mint a harmat. Kérjünk segítséget.

RÉKA: Segítenek az emberek.

BÓDI: Az Úrtól kérjünk.

RÉKA: Halottnézőbe jönné bár el hozzánk.

(A következőkben a Jégmadár dallamára a falu népe vonul el a ház előtt. Végtelen menet. Betlehemesek is vannak. Pap is lehet, katolikus. Némelyek kezében gyertya. Bódi rendre kiadogatja a várakozás lámpáit.)

RÉKA: Uram, aki fent vagy az egekben, tekints le most kegyesen a te szolgáló lányodra. Erős próbára tettél engem, ne vess újabb terhet a megkopott szívemre. Ha csodát tennél is, Uram, tudnod kell, hogy erőnket vesztettük a várakozásban. Elszoktattál minket a jótéteményeidtől, örömmel és bánattal tápláltál minket, Uram, felkészületlenek vagyunk a jóra. Tedd újra képessé a szívünket az örömnél elviselésére.

BÓDI: Elviszed, Uram, rendre mind az élőket, és nagy haragodban megterhézed a büntetést. Nem lehetünk immár együtt a halottainkkal sem. Add vissza bár a halottainkat, Uram, és mi helyettük is feltámasztjuk őket a ragaszkodásunkkal. Az élőket messzire viszed, a holtakat ismeretlenségben tartod, hogy növeld ezzel is a mi magányunkat. Erdeidben meghagyod a fákat egymás mellett, és a csillagaidat sem szórod szerte, hogy ne lássák egymást. Miért éppen a mi gyermekeinket juttatod a szélfútt bogáncsok sorsára? És ha már így jársz el velünk, miért nem hagyod meg nekünk a kiáltás jogát legalább? A kiáltás hangján kellene szólnunk az elveszettekhez, Te pedig a hallgatás parancsával sújtasz bennünket. Fölbénk emelted a Nagy Romlás hótornyait, hogy alattok a suttogásunk is fé-

lelmet keltsen a szívünkben. Azt mondd, Uram: lám, én is egyedül vagyok, mégis be szépen hallgatók. A te hatalmad, Uram, a hallgatás. Miért tévesztet az össze a mi kényszerűségünkkel? Szelídítsd meg Uram a hótornyaidat! Add vissza nekünk, Uram, a kiáltás jogát, hogy felemelt hangon szólhassunk a mi gyermekeinkhez! Vedd el tőlünk, Uram, a hallgatás kötelességét. A némaság maga is hangosabb és vidámabb nálunknál a mi hegyeink között.

RÉKA *(a jégkoporsót vállukon hozó férfiak láttán)*: Megtaláltam őt, Istennem! Gábor! Gábor! Vigyük ki a nagy télből, emberek!

(A jégkoporsót beviszik a házba. Körülállják, letérdepelnek. Csak a jégcsapok szólnak. A várakozás lámpái a helyükre kerülnek.)

(A koporsó fejénél.) Alszik. Csak alszik. Fel kell ébresztenem. A lehetélemmel. Csak ne lennék oly gyöngé egymagamban. Segítetek, emberek! Tegyük össze a lelkünket. Csöppnyi szívmeleget kérek tőletek kölcsönbe. Az első boldog pillanatomból visszaadom nektek. Egy melengető lehetélemmel sem maradok adósa senkinek. Segítetek! Gábor! Itt vannak mind a tiéd. Ha még mindig gyűlölsz engem, órájuk légy tekintettel. Egy könnytövisért nem kell az erdőre haragudni. Itt vannak mind a tiéd, Gábor. Kapuállítójuk voltál — várnak téged a juharfa-madaraidal. Ébredj föl, Gábor! Nincs már gyónni valóm. Letettem azt a te kezédbe, és nem bírtad elviselni. Húszesztendei vezeklésre ítéltél engem és én elfogadtam az ítéletedet, mert hinni szeretném, hogy aki keresi, megtalálja a másikat, még ha befűjták is az ösvényeit a Nagy Romlás porkahavai.

A TÖMEG: Ébredj, ébredj, Zetelaki Gábor!

RÉKA: Mivel engeszteljem a szívedet, Gábor?

DÁNIEL: Ó, fiam, fiam! Űjből jégmadár csalogat.

A TÖMEG: Ébredj, ébredj, Zetelaki Gábor.

RÉKA: Mivel engeszteljem a szívedet?

DÁNIEL: Viselkedtél volna tisztességesen.

A TÖMEG: Ébredj jégagyadból, Zetelaki Gábor!

RÉKA: Mindent meggyóntam neked, Gábor!

DÁNIEL: Gyónással életet nem lehet visszavásárolni.

A TÖMEG: Ébredj, ébredj, Zetelaki Gábor!

RÉKA (Dánielhez): A feltámadását a fiának megspórolhatta volna. Csoadalátókból lesznek a hitehagyottak. De minek is jött akkor ide kéd?

DÁNIEL: Menteni fiamat az újabb jégmadaraktól!

A TÖMEG: Ébredj jégagyadból, Zetelaki Gábor!

DÁNIEL: De gondold meg, mire térsz meg e földi világra.

RÉKA: Enyhüljön a szíved, Gábor. Én ezerszer kérdezem magamtól: ha szárnyad volt jégmadár, gyalogoshoz mért álltál?

A TÖMEG: Ébredj, ébredj, Zetelaki Gábor!

(Réka énekel. Jégmadár, jégmadár...) Ébredj jégálmodból, Zetelaki Gábor!

(A szín fokozatosan elsötétül. Amikor újra kigyúl a fény: a tömeg táncol. Vad forgás, vidám csujogtatás. „Zetelaki Gábor vagyok, ha kell százszor feltámadok!” Dániel is táncol egy öregasszonnyal. „Csudalátó Dani vagyok, a halálnak fittyet hányok!” Kora tavasz van már. A hófalakon itt-ott virág. A sarokban gubbasztó Rékát meglátva otthagyja táncos párját, és részeg indulattal szól.)

DÁNIEL: Te még mindig itt vagy? Takarodj haza innen!

RÉKA: Bocsásson meg Dániel bácsi. Hiszen én találtam meg.

DÁNIEL: Halálának oka voltál. Életének ne légy többé megkeserítője.

RÉKA: Csak egy pillantást vethessek rája...

DÁNIEL: Amennyi hazug jégmadár, mind hazamenjen! (Felszakítja az ablakot. Az ijedelem hirtelen, halálos csöndje.) Az ablakon is ki-repülhetsz.

BÓDI: Meg akarsz ölteni valamennyiünket? (Becsukja az ablakot, fölcsap a zene s a csujogtatás.)

DÁNIEL (ajtot nyit, újra csönd): Ha becsületeddel együtt a szárnyad is oda veszett: gyalog is távozhatsz.

RÉKA: Én elmegyek, Dániel bácsi. De jegyezze meg magának: a gyermek, akit egyszer megszeretnek,

többé nem az apjáé, sem anyjáé, és nem testvére többé az ő testvéreinek. Akit megszeretnek, arról az Isten is mondjon le. Kidobhat engem az ajtón: visszaszállók az ablakon, a kémény likán, a kulcslyukon, és elrejtheti a fiát a Hargita gyomrába, a tenger fenekére, én ott is megtalálom, mert én kiáltottam őt halálba, de én is hoztam vissza magamnak a tíz körmőmmel és húsz kereső esztendőmmel. Megértette, vén feltámadott?! Ha csak annyi dolga maradt e világon, hogy kettőnket elválasszon: kár volt az Isten fáradságáért.

DÁNIEL (kinyitja az ablakot): Itt szakadjon inkább reánk a Nagy Romlás. Akkorát kiáltok, hogy te már fölösleges csapás leszel rajtunk, te némbér!

BÓDI: Ne játssz az életünkkel, te megháborodott ember! (Többen is ugranak, kendőt kötnek a szájára.) A magadéval játszatsz, mert neked kettő van, de nekünk csak egy, és az sem a miénk. Azoknak tettük félre, akiket hazavárunk az idegenségből. A kendőt jól szorítsátok a szájára. A kutyájának a hangja kerül elé! Ahelyett, hogy az övét lopta volna el az Isten. Gyere, Dániel, lefekszel szépen. Menjetelek haza, emberek! Két nap s két éjjel elég volt. Aztán ha meg akartok halni, csak énekeljete!

EGY HANG: Élni szeretnénk pedig! A jogunkkal, hogy gigát adott az Isten a torkunkba.

BÓDI: A lovakat és a szájakokat befogjátok! (Becipeli Dánielt a hátsó szobába.)

(Az emberek némán énekelve, csujogtatva vonulnak el a ház előtt és tűnnek el a lefelé vezető ösvényen. Réka marad a szobában. Izgatottan szépíti magát.)

(Be.) Még fiatalabb is tán a hosszú álomtól.

RÉKA (alig észrevehető ijedelemmel): Fiatalabb? S mondott még valamit?

BÓDI: Azt mondta, hogy neki ugatni kellene, de ő már nem akar ugatni. Az istennek sem ugat.

RÉKA: Szűzmáriám! A szívére esett a számarkodásom.

BÓDI: Újólág mondom: a szavakra vigyázzatok. Ne szikráztassátok.

Mindent reá hagyjál. Én addig megjárom itt magam. Jégmadárnak a nyomát láttam újból.

RÉKA: Remé én voltam. Az élő Istenre esküszöm.

BÓDI: Majd meglátjuk, honnan, s hova vezet. *(A puskát veszi és el.)* *(Megszólalnak a jégcsapok. Gábor jön. Réka elébe szalad, megölelné, de Gábor nem viszonzozza. Nézik egymást.)*

GÁBOR: Szép jó estét s boldog ünnepeket.

RÉKA: De hiszen elmúltak már az ünnepek. A betlehemi gyermek felnőtt és a szeretet szavai miatt meg is feszítik őt nemsokára... És nézd... a hófalakon... a hóvirág...

GÁBOR: Gondoltam, ha már erre járok, megkérdem, hogy vannak.

RÉKA: Kik hogy vannak? Ó, igen! Borbála nénéd, meg a Réka leánya. Hát... lassan telik, gyorsan múlik az életünk, Gábor. De olyan sebesen, ma holnap csak nézhetünk utána. Szélkapta kéményfüstnek. *(A gyűrűt nyújtja.)* Nézd, először ezt találtam meg. Elhajítottad nagy haragodban. Nyútsd a kezéd. *(Felhúzza rá a gyűrűt.)* Ennek itt a helye.

GÁBOR *(az asztalon kélő lámpára)*: Hát nem ő húzza? Nem Réka?

RÉKA: Senki. Senki más. Csak aki megtalálta. Aki húsz évig kereste. És akiben már alig-alig pislákol a lélek.

GÁBOR *(a kék lámpácskát veszi kézbe)*: Lelket fuvintok belé, Borbála néni. Világolj, szépen világolj, fehér gyertyaszálom. Fényesedjél, hogy énekeljek neked. Jaj, istenem, be víg voltam azelőtt! Míg a babám járt el a kapum előtt. De mióta nem jár erre, s nem látom...

RÉKA: De hiszen látod! Itt áll előtted! Azaz, hogy... ne búsuljon, Gábor. Ha volt valaha szikrányi kétsége felőlem... Réka felől... A lányom százszorosán megszenvedett... Te nem szenvedtél, Gábor fiam! Az orcád legalábbis nem mutatja. Mintha most került volna ki frissen a Teremtő kezéből...

GÁBOR: Azt a lámpácskát ki kéne küldeni.

RÉKA: Miért ugyanbizony?

GÁBOR: Jöjjön be Réka helyette.

RÉKA: Réka? Réka jöjjön? Türel-

metlen maga, Gábor! A szándékáról nem is nyilatkozott.

GÁBOR: Nem tudom: megvárt-e engem.

RÉKA: Csak magát várta. Csak téged várt, Gábor. S nem ölbe tett kézzel. Húsz éven át kutatott utánad, és éjjel-nappal keresett téged. Ami kicsi fiatalsága volt, mind odadobta utánad a szakadékba, hágsónak, hogy kikerüljön. Ha látni akarod őt: ezt nézd benne, és magaddal ezután már ne vedd össze. Ő talált meg téged leányka korában is, meg azután is, amikor jég alá kerültél. Könnyű annak, akit mindig megtalálnak, és nehéz annak, aki keres, fiam. Akinek egyetlen keresés lett az élete.

GÁBOR: Rékának bocsánatát fogom kérni, Borbála néni. Nem akartam neki szenvedést okozni.

RÉKA *(félíg csak magának)*: Istenem. Hát ott kell folytatnunk, ahol abbahagytuk? A gyűrű most már az ujjadon, Gábor!

GÁBOR: A gyűrű az ujjamon. Ezt Rékának kellett volna felhúznia. *(A lámpához.)* Te csak pillogsz itt kéken magadban. Nem is örülsz, nem is szomorkodol. Mintha nem tudnád, be korán keltem én a te kedvedért.

RÉKA: Korán keltél, Gábor. Harmaton keltél.

GÁBOR: Mégis elkéstem. Mások megelőztek.

RÉKA *(újeden menekül vissza az anyja szerepébe)*: Ezt most nem kellene a lányom rovására megint föllelegezni. Legyen elég magának, Gábor fiam, hogy Réka is fölvette a maga keresztjét.

GÁBOR: Miután eljégmádkodta a kezdeti közös szándékunkat.

RÉKA: Miután visszatért magához a lányom, Gábor, többé sohasem lett jégmadár. Egy pillanatra sem! Nem volt annak öröme, egyetlen szárnyas moccanása.

GÁBOR: Röpködött pedig az elején.

RÉKA: Az elején! Az elején! Mindennek elejéről az Isten maga is megfélemedezett. Oda szánta az embert az Édenbe, mégis kiestünk belőle.

GÁBOR: Asszony volt annak is az oka.

RÉKA *(türelmetlenül)*: És Ádám azáltal mit csinált? Malmozott, ugye?

- (A lámpához.) Mondd meg neki, Réka, a véleményedet! Felejtse el, Gábor a kezdeti szándékokat, s maradjon tisztá és őszinte a folytatás. Tudom én, hol jár megint az esze. A gyerekkori mesefán, meselakodalommal. Tudhatná pedig: bölcsőben csak a királyok gyermekeit szokták eljegyezni.
- GÁBOR: Azok voltunk. Királyfiú és királylány.
- RÉKA: Mi pedig szegények voltunk. A gyarlóságunk volt csak nagyobb a szegénységünknel.
- GÁBOR: Kellett az állami fizetés.
- RÉKA: Kellett. Madarakból nem lehet megélni.
- GÁBOR: A jelek szerint hűségből sem.
- RÉKA: Nekem ezt mondhatja. A lányomnak ne emlegesse. Sőt ne hintsen a nyílt sebeire, mert kiforrázom a szemét, Gábor.
- GÁBOR: Jól teszi, Borbála néni, ha védelmébe veszi. Én is védem őt magamban — magam ellen.
- RÉKA: Hát te is védeni próbálsz, vedd tudomásul, hogy a világ tele van emberrel. És mindahány elindulhat magának társat keresni. S mindahány harmaton indul. Kapsz kodj, ki, fiam, a királyi bölcsőből. Próbáld megérteni, hogy a világ sokszemélyes.
- GÁBOR: Az ember szíve pedig: egy-személyes. Csakhogy Rékánál több volt a hely...
- RÉKA: Hozzád is befért még egy dongalábú! De legyen az is elfelejtve. Nézd el a lányomnak, hogy a bölcsőből nem egyenest a te kardba repült.
- GÁBOR: Megbocsátom neki. Csak so-hase felejtsem.
- RÉKA (indulatát most még visszafojtva): Istenem, Gábor. Kétszer találkozott a halállal egy lány miatt, aki nem kerülhetett el az élet kísértéseit. A két halálnál többet érne most az élet vállalása, a kötelező felejtéssel. Többet érne, mert ez a nehezebbik.
- GÁBOR: Ezért bocsátottam meg neki, Borbála néni.
- RÉKA (felcsattan): Felejtés nélkül pedig nem adom a lányom! Ne legyen magának semmije, még váltóinge sem! Csak a felejtésben legyen gazdag. Ehhez az egy hom-zományhoz ragaszkodom a lányom nevében is! Apja helyett apja légy a lányom gyermekének.
- GÁBOR: Milyen gyermeknek?
- RÉKA: Kiszékának. A kettős bocsá-nat jegyében. Az ő létét is meg kell bocsátani.
- GÁBOR: Mert a világ sokszemélyes. A világ tele van emberrel. Stég Antalokkal. A maga lelkén szá-radjon ez! Maga hajszolta Rékát a bajba!
- RÉKA: Engem gyalázhatsz! Őt többé ne merd bántani! Ha nem felejt-esz: kár volt keresni téged. Hát édenkertnek nézed még mindig a világot? S magadat egy szál fér-fiúként pöffeszkedő Ádámnak ben-ne? Hát van neked orcád, éden-kertnek nézni a világot? (A lám-pához.) Réka, te ne szólj most be-le. És ne sírjál! A lányomnak hull a könnye, de én megmondom ne-ked... szemébe mondom magá-nak, Gábor!
- GÁBOR: Hallgass ide, Réka! Még ő áll az erdő felől!
- RÉKA: Én állok az erdő felől! Úgy jön a házamba, mint egy szakál-las próféta! Nézi az ember a szép fiatal arcát, mégis azt kell mon-dania: ez maga Jeremiás és Mi-keás egyszemélyben! Csak panasz-kodik és ostoroz! Egyenest az Öszövétségéből jön ide! Tíz véres körmével az ember kikaparja a jég alól, és azzal folytatja, amivel el-ment húsz esztendeje! Száz esztendeje! Ezer esztendeje! Ennyi idő után csak a gleccserbolha ma-radt, aki volt — jégbe fagyottan is.
- GÁBOR: Magával ilyenformán nincs tárgyalni valóm! A többbit Réká-val én elintézem. A kettőnk bá-natába ne szóljon bele!
- RÉKA: Menjen haza szépen, fiam. Egy Jeremiáshoz, Mikeáshoz, Ma-lakiáshoz nem adom a lányom. (Ijedten.) Ó menjen, ha akar! Én nem adom áldásom.
- GÁBOR: Adta már egyszer és rossz helyre adta! És attól, hogy meg-esett a lánya, csendesebben is be-szélhet.
- RÉKA: Mit mondtál? Mit merészel-tél mondani? (Arcul üti.) Ó, is-tenem! Bocsáss meg, Gábor! Kér-lek, bocsáss meg nekem. Nem én voltam! Nem Réka volt. Nem a te Rékád volt! Nem, nem én ütöt-telek meg. Nézz rám. Nyisd ki a

szemed! Nézz rám és bocsáss meg nekem. Bocsásd meg édesanyámnak. Őt bántottad meg, nem engem. Engem többé nem lehet bántani. Énnekem nem fáj a te kezéből a korbács sem. Bocsáss meg, Gábor. Őstorozz meg engem. Egy pillanatra elvesztettem a fejemet. Öncsalás volt. Azt gondoltam, értelme van a vezeklésnek. Azt gondoltam, visszaszereztem valamit az igazamból. Minden bűnnek el kellene évülnie egyszer. Az apagyilkosokat is kiengedik a börtönből. Nézz rám, Gábor. Azt sem bánom, ha gyilkosnak nevezel. Egy gyermekkori álmot oltottam ki, de visszatértem hozzá — és hozzád, és nekem nincs már több ösvényem. Nincs utam semerre. Tenélküled az én számomra járhatatlan már a világ. Meg tudsz bocsátani?

GÁBOR: Ne játsszunk többet, Réka. Nem szabad már minekünk játszani.

RÉKA: Nem szabad.

GÁBOR: Dobd le magadról a maszkot, Réka, hagyjuk édesanyádat, mondjon, amit akar, üssön is engem, nem bánom. De mi ketten ne játsszunk többet! Vesd le azt a kendőt, gyere, mossam le arcodról a rancokat. Kék hajadból poroljuk ki a lisztet. Minek neked az őszülő haj? Most húsz esztendeje édesanyádnak nem is volt ősz haja.

RÉKA: Neki nem volt.

GÁBOR: Meg is előzte őt az átváltozásban. Amikor beléptem, megesküdtem volna rá, hogy valóságosan is őt látom. De elárult mindjárt a hangod. Azzal nem tudtál becsapni.

RÉKA: Semmivel sem tudlak már becsapni.

GÁBOR: Csak a játékos arcoddal. Ráncot játszik, szigorú Borbálaráncokat.

RÉKA: Már nem játszik.

GÁBOR: Nem látod magad a tükörben. Öregséget játszik!

RÉKA: Ezt fogja játszani most már mindörökre.

GÁBOR: Hagyd ezt a keserves játékot, Réka!

RÉKA: Hagynám. Ó, de nagyon hagynám! De ő nem hagy engem!

GÁBOR: Követelem! Mosd le azonnal a ráncaidat!

RÉKA: A ráncaimat? *(Sírva.)* Azokat

mosni már nem lehet. Csak felejtetni. De te nem tudsz felejtteni.

GÁBOR: Mindent, mindent elfelejtetek! Csak ezt a játékot hagyd abba. Hol a kék szalagod, a piros-fekete szoknyád, a virágos mellénykéd? Hol van, akit én itthagytam? Mi történt itten?

RÉKA: Kerestelek. Mindössze csak annyi történt... Veled ott ... megállt az idő. Hozzám nem volt kegyes. Az ő kezében éltünk itt fenn.

GÁBOR: Nem lehetséges!

RÉKA: Úgy nézel, mint az idegent. Mit tudjak most tenni, Gábor? Ūristen, mit csináljak az arcommal? Ne bámulj rám gyanakodva! Nem hazudok! Nem játszom az ősz hajamat, nem mímelem a ráncaimat! Isten bélyegeként arcomra égett a játék! Nem érted? Nem bírod fölfogni? Veled megállt az idő, de miattad engem kétszeresen is meghajszolt. Mit tudjak most már csinálni? Bogozom, közös irányba terelgetem itt a kétőnk útját, amely végleg elválík, ha már csak arra emlékezel, aki voltam. Teljesen hiábavaló az én fáradozásom.

GÁBOR: Nem! Nem hiábavaló! Először is kösd hátra azt a fekete kendőt, ne gyászolj már engem. Előkerültem! Előkerültem és hozzád fogok öregedni.

RÉKA *(csöppet fiatalodva)*: Ebben szívesen állok rendelkezésedre. Ha melletted maradok, behozzuk gyorsan, amit elmulasztottál. Egy év alatt hetet foglak öregbíteni. *(A tükör előtt.)* Különben is hol az a szigorú ránc? Nézz a szemembe, s mondd igaz lelkedre: hol a ránc?

GÁBOR: Mintha valóban... De hadd simítsam el a másikat is a szemed sarkában.

RÉKA: Az nem ránc! Az ugrani készülő vadmacska figyelme! Huh! Megijedtél! Félj tőlem, rettegjél! A félelem öregbít!

GÁBOR: Tőled mindig is félttem.

RÉKA: Ne lódíts hozzá!

GÁBOR: Félttem az ígéreteidtől. Emlekszel? Akkorákat hazudtál, hogy meg lehetett bújni mellette.

RÉKA: Ha már hazugság, legyen te-teje. *(Kacag.)*

GÁBOR: Félttem a változásaidtól. Hol pisis leányka, hol már eladó nagy-leány. Tűzmadár, jégmadár és ki

tudja, micsoda még a nyugtalan-ságod színjátékában.

RÉKA: Vesd a hátad megé! Olyan egyforma lesznek: csak győzd viszszaírni a madaras színjátékot.

GÁBOR: Ettől is félek.

RÉKA: Hogy még jobban félj: lásd a mozgásomat is! *(Táncmozdulatok.)* Borbála-anything vagyok én tenéked? Nyisd ki jobban a szemedet! Vegyél engem szemügyre kicsit férfiasabban, te melázó merengés!

GÁBOR: Én? A kerítésedre ugrik mindjárt a kakas!

RÉKA *(a nyakába penderül)*: A kakas! A sarkanytús, a nagytaréjú!

GÁBOR: Atyaságos Isten!

RÉKA: Elbírod még te a jégmadaradat?

(Megszólalnak a jégcsapok.)

GÁBOR: Kinőtt újból a szárnyad.

RÉKA: Megkerült! Megkerült, amit elejtettem! Boldog Isten! Növeszti már a szárnyamat!

GÁBOR: Jégmadár, jégmadár, piros-fejű kék madár. Űlj meg egy szikrát a térdemen. Kalimpál a szíved. Remeg a kezéd. Mély árnyék a szemed alatt. Hófúvás a homlokodon. Sokat éjszakáztál.

RÉKA: Csak éretted. Senki másért.

GÁBOR: Éjjel tisztulnak a vizek, de álmatlanságban öszül az ember is. Hova lett a jégmadár kicsi lányoma? A fehér keresztcsék itt vannak lám a szemed sarkában. Szegénykém...

RÉKA: Kedvem lenne földhöz verni téged, mint egy tükröt. Nem azért hoztalak vissza, hogy tükröm legyen. Te sajnálsz engem, Gábor! Már csak szánakozás van benned.

GÁBOR: Hóterelő jégmadár. Sokat szenvedtél.

RÉKA: Nem szenvedtem. Ne szánj engem. Magadat szánd, hogy üres már a szíved. Már csak a lelkiismeret szól belőled. Azzal pedig Isten elé készüljön a férfi, nem asszonyhoz.

GÁBOR: Megint rosszul szóltam!

RÉKA: Hófúvás a homlokodon! Csupa sajnálat vagy irántam és egyéb semmi!

GÁBOR: Ó, én üres szívű szamaritánus! Hát úgy legyen! Nem szenvedtél, nem szánlak, és hírért sem hallottam a lelkiismeretnek! Olyan-ná lettem, mint te voltál valamikor. Boldogan csácsogó lelkiismeretlenség!

RÉKA: Már megint: a voltál! A hajdani! A valamikori! Már megint a múlt! Az elmúlt! A nagy Semmi, a nagy Szakadékbán! De még a semmiben is volt lelkiismeretem.

GÁBOR: Erős és hatalmas, amely mindent kibírt! De téged nem kínozt! Erről ne beszéljünk!

RÉKA: Holnapra hagyod, ugye! És az egész hátralevő életünkre! Ó be szép napok várnak ránk!

GÁBOR: Szememre hányod, hogy üres a szívem. Mivel adtam reá okot?

RÉKA: Sújja nekem a fennvaló.

GÁBOR: És azt nem sújja, hogy rajtad az Isten maga sem bír eligazodni? Ha igazat szólok: én csak sajnálat vagyok! Hazudni merészelnek? Nyílnak a vércsekarmaid! És fordítva hasonlóképpen. Föl-emlegetni neked semmit sem lehet! Rettegsz már az elmúlt féltől is.

RÉKA: Mert sóbálvánnyá mered az ember mindentől, amire visszanéz!

GÁBOR: Nem tudok így veled menni! Képtelen vagyok!

RÉKA: Mert jól tudom, hogy ami fáj-dalmad volt, az titkos örömöd lett. Jólesik ugye, hogy minden pillanatban sóbálvánnyá meredj! És ilyenkor azt mondd, hogy megesett lány vagyok.

GÁBOR: De hiszen azt édesanyád-nak...

RÉKA: A két szemedben láttam a sóbálványt! Amikor húsz év után ide beléptél: abban a pillanatban is!

GÁBOR: Akkor én mit tudjak csinálni?

RÉKA *(mintha mi sem történt volna, a régi kedvességével)*: Várj! Várj, madár, várj! Réka most hazaröppen, fölveszi a piros-fekete szoknyáját, a virágos réklit, amit oly nagyon hiányoltál. S ha még van ereje hozzá: szeme sarkából is eltünteti a jégmadár lányomat. Így nem indulhatok el veled az utcán. Legyünk egymáshoz illők. Várj, madár, várj! És nemsokára jövök. Csak sóbálvánnyá ne légy aztán, ha meglátsz. Amíg jövök, öregedjél te is valamicskét. Gondolj nyugodtan a múltra, és attól öregszel. Én csak a jövőre gondolok, de ládd, otthon felejtettem a fiatalságomat. Szegény, szánandó asszony,

feledékeny is vagyok már. Feledékeny is vagyok már... (El.)

DÁNIEL: (Be.) Fiam! Menekülj, meneküljünk innen!

GÁBOR: Nem mehetek, édesapám.

DÁNIEL: Becsüld meg Isten csodáját és menekülj a jégmadár-asszonyok közelébe! Messze elkerüld őket!

GÁBOR: Nélkülük mit sem ér Istennek bármilyen csodája. Maradnom kell, édesapám.

DÁNIEL: Mire mentek ti ketten? A reggel s az alkonyat. Az ő életének fele már elmúlt.

GÁBOR: Én azt is látom, aki volt. Akivel gyermeki menyegzőt tartottunk az ágak hegyén.

DÁNIEL: Most még látod. És mit csinálsz, amikor fényüket veszítik már az emlékeid? A fél élete marad meg neked, s a növekvő homály, amelyben nem látod már az emlékeidet. Csak az marad mindenből, ami szabad szemmel is látható. Ébredj föl végre, fiam!

GÁBOR: Hűsz esztendei jégálmomból nem fölébredtem?

DÁNIEL: Álomból álomba zuhantál. Téged kétszeresen kell fölébreszteni! Józanságra téríteni! Jeges vízzel szembe önteni! Nyisd ki a szemed és válassz más társat magadnak, nagy az Isten kertje a Hargitán innen s a Hargitán túl!

GÁBOR: Az ember szíve csak egy-személyes, édesapám.

DÁNIEL: Ki hirdette meg ezt? Hol tanultad ezt?

GÁBOR: Eppen hogy édesapámtól.

DÁNIEL: Olyan, mint szegény anyád, olyan lélek csak egy volt! Átadnám neki most is az életem. Egyedül ő érdemli azt meg.

GÁBOR: Azt mondom én is. Amit Rékán kívül teremtett az Isten: fölöslegesen csinálta.

DÁNIEL: Isten verése rajtad, hogy amit egyszer megláttál, nem szabadulsz tőle! De még fel is magasztalod a rabságodat! A lépre ment madár a fogságát éneklí és dicsóíti! Csapdába szaladt, gyanútlan farkas a szabadságát üvöltözi!

GÁBOR: Ember embernek csapdája. Nem én rendeltem el!

DÁNIEL: De legyen annyi eszed, hogy elkerüld! Ez az asszony rajtad rémszineg és kerítő háló, sövényháló, csapóháló, függő háló és fe-

deles háló, rókafogó lepedő és farkasfogas vascsapda, nem érted? Nem veszed észre?

GÁBOR: Életemben és halálomban is ő talált meg engem! Legyen rémszineg és csapóháló! Ő talált meg engem!

DÁNIEL: Megtalált. Mint horog a halat. Gyermekek voltál, kinőttél játékmennyegzőkből. Mindent el kell felejteni.

GÁBOR: Semmit sem lehet elfelejteni!

DÁNIEL: Már csak az a mienk, amire még emlékezhetünk? Jövődnék már csak a múltat látod? Emlék formájában? A mi dolgunk ez, fiam, öregeké. Miértünk nem kár, de neked nem itt a helyed, az emlékezés golyózáporában. Húzódj arébb! Húzódj a jövő felé gyermek!

GÁBOR: A székelgy gyermeknek tizenkét éves korától apja mellett volt a helye a golyózáporban. Felejtésre ne tanítson engem, apám!

DÁNIEL: Akkor az erdő és a mező boldogabb nálunknál.

GÁBOR: A szálfá sem felejtí, hogy valamikor csemete volt. Nézzé meg az évgýűrűit. A legbelsőt, a legkisebbet. A kezdetnek fillérnyi fénykarikáját...

DÁNIEL: Megragadtál a káprázataidban. Mert öt éves korodban már farragó bicskát adtam a kezébe. Ám a világ, a kegyetlen, szembekacagja majd a káprázataidat. Ifjú oldalán a vénséget nem bocsátja meg. Réka fog ezért a legtöbbet szenvedni!

GÁBOR: Az én szavaim nyoma látszik az arcán. Eladósodtam nála. Miféle becsület jár a megszökött adósnak? Ne okítson tovább, édesapám! S ne mondja, hogy a csodák ből kifogytunk! Réka fiatalodni ment! Réka mindenre képes...

DÁNIEL: Mert egy ilyen...

GÁBOR: Semmilyen! Ki ne ejtse még egyszer a száján, amit fennen kiabált már itten! Ki ne merje mondani!

DÁNIEL: Verjél agyon. A halálom árán is csak mentő szavakat dobok feléd. A vesztéd után kapkods, majd eszedbe jutok még. De már késő lesz. Semmi gyűlölet nincs bennem, csak a sugallat, hogy kimerítettük már Isten csodáit és többé nem számíthatunk senkire,

semmire, csak önmagunkra. A földre sújtott már valamennyiünket, fel is támasztott időlegesen bennünket, de minden jel arra mutat, hogy a kíséretezést velünk befejezte. Felügyelőnk folytatólag: a Nagy Romlás. Tégy, amit akarsz. Tégy, amit akarsz...

GÁBOR: Mindketten el vagyunk adósodva. Apám az Istennek — én földi embernek. Ennek az asszony-nak. Árvai Rékának. Igen. Árvai Rékának.

DÁNIEL *(elmenőben)*: Átkozott jégmadár... Átkozott jégmadarak... *(El.)*

(Megszólalnak a jégcsapok. Az idő évgyűrűinek fénykarikáiból Kiszréka jön.)

GÁBOR: Réka! Ó, Réka!

KISRÉKA: Honnan tudod, hogy már Réka vagyok? Kiszréka voltam eddig...

GÁBOR: Édesapám! Jöjjön vissza! Árvai Réka megint csodát művelt!

KISRÉKA: Csodát művelt! Megfiatalította magát — énvelem. Ki vagy te? Miért ismerlek én téged? Honnan ismerlek?

GÁBOR: Játsszál, játsszál, jégmadaram! Honnan is ismernél? Zetelaki Gábor vagyok!

KISRÉKA: Mint az a másik? Aki jégbe fagyott?

GÁBOR: Pontosan a másik. Akit megtaláltál. És azután elmentél megfiatalodni.

KISRÉKA: Nem kellett az nekem!

GÁBOR: Itt-ott azért kellett. Kék hajadban az ősz szálak... Szemed sarkában a jégmadár nyomai...

KISRÉKA: Tréfás vagy, hallod-e? Tudom már, honnan ismerlek.

GÁBOR: A gyermekkori eperfáról!

KISRÉKA: Onnan, hogy vártalak! Te voltál a bűnöm! Álomban egyszer-egyszer olyan bűnös voltam, fölébredve nem mertem az anyám szemébe nézni. Mert veled helytelenkedtem.

GÁBOR: Mindig csak velem?

KISRÉKA: Soha senki mással!

GÁBOR: Megint hozzá lódítasz, de nem bánom: úgy legyen. Soha senki mással! Mindig csak velem.

KISRÉKA: Mindig csak veled. Most már tudom, hogy így látlak élő súlyban is: csak teveled.

GÁBOR: Isten, aki hallod az égben az asszonyi beszédet! Jégmadárként jöttél, ugye?

KISRÉKA: Ühüm. A Nagy Romlás felett.

GÁBOR: Fölvetted a piros-fekete szoknyádat, a virágos mellénykédet.

KISRÉKA: Hát a nélkül vártál engem? Isten őrizz, csak nem csórén!

GÁBOR: Úgy is elfogadlak.

KISRÉKA: Úgy tán még jobban!

GÁBOR: A régi kedveddel jöttél!

KISRÉKA: Ismered tán a régi kedvemet is? Hát én is ott járkáltam? Az álmaidban?

GÁBOR: Ó, ha csak annyi lett volna! Csak járkálás. Egyéb is volt.

KISRÉKA: Ugyanaz volt? Jézusom, Szűzmáriám! Ugyanaz?

GÁBOR: Erős a gyanúm.

KISRÉKA: Akkor mehetünk gyónni!

GÁBOR: Te már gyóntál egyszer. És reánk szakadt az ég!

KISRÉKA: Reánk szakadt az ég! Nem észleltem. Hát ilyen könnyen szakad benned az ég? Csöppnyi gyónástól?

GÁBOR: Már nem fog szakadni. Már alája tartom ezután a vállam. Csak ne legyen több.

KISRÉKA: Ennyi volt. És a te bűnöd?

GÁBOR: Főleg ez volt. *(Ölbe kapja, megcsókolja.)*

KISRÉKA: Ismerős bűn.

GÁBOR: Szaporítsuk... Jégmadár, jégmadár, piros fejű kék madár! Ha szárnyad volt jégmadár, gyalogshoz mért álltál? De nem kértem többé. Soha, soha nem kértem többé. *(Csók.)*

KISRÉKA: Ha te vagy a gyalogos, nyugodtan kérdezheted. *(Csók.)*

RÉKA *(hangja szemből, de ő maga nem látszik)*: Átkozott légy, Zetelaki Gábor! Átkozott legyek magam is, hogy az életnek visszahoztalak!

GÁBOR: Réka! Réka! *(Kiszalad.)*

KISRÉKA: Édesanyám! Édesanyám! *(Kiszalad.)*

RÉKA *(hangja)*: Átkozottak legyünk mind a ketten, Zetelaki Gábor! *(Fegyverdörrenés, egymás után kettő. A hótornyok ledőlnek.)*

KISRÉKA *(sikolya)*: Édesanyám, Édesanyám, drága!

BÓDI *(hangja kintről)*: Megállj, te gyermek! Az istenre kérek! *(Hosszú csönd. A hónap omlása.)*

KISRÉKA *(jön Bódival)*: Édesanyám, drága! Édesanyám, drága! Nélkü-

led maradtam és egyedül hagytál engemet! Mi történt itt, Vencel bácsi? Mi történt, mondja meg!

BÓDI: Kikapta a fegyvert a kezemből.

KISREKA: De mi történt? Hogy történhetett?

BÓDI: Beléptél te is az életbe. Úgy történt. Az élet és a halál kézenfogva jár itt. Úgy történt.

KISREKA: Menjünk, keressük meg őket!

BÓDI: Több csodára már nincsen reményünk. Ha lenne is: a reá való alkalmatlanságunk immár teljességgel megmutatkozott. Elhúzódnak közelünkben a csodák, édes lányom, el a szárnyas hófajdokkal együtt, amelyek nem nyughatnak már az emberi beszédétől. És ettől a mieinktől, amit megnyomorított Kicsi Romlás és Nagy Romlás, kiáltásemlék és földön kúszó suttozás: kiváltképpen messzire menekül minden, ami javunkra lehetne. Bugyogtasd a könnyed, gyermek, a bánatunkat engedjük szabadjára. Így legalább, hangtalanul,

miként a szivárgás. Árvai Rékát, Zetelaki Gábort Isten nyugtassa meg.

KISREKA: Mi lesz most már velünk, Vencel bácsi?

BÓDI: Keressük egymást az élők között, míg élünk, és majd kutatni fognak bennünket a halottaink. Csak legyen elég mécsesünk a várakozáshoz...

(Megszólalnak a jégcsapok. A jégmádár-dallam. Emberek, mint kutató árnyak jönnek lámpással. A „Mikor Csikból elindultam, jaj, szímem se volt, úgy búsultam, jaj!...” Kezdetű dalt énekelik. Forténál a Nagy Romlás Bódi házat is elsöpri. S majd a romok felett pianisszimóban folytatódik a dallam: „De én még enni se tudtam, szegény Csikot úgy sirattam, jaj.” Aztán a mozdulat megfagy. Az emberi alakok és virrasztó fények benépesítik a színpadot, s a színháztermet is.)

FÜGGÖNY

Sikaszó, 1984. okt. 4.